

ΣΧΟΛΗ: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΝΕΑΠΟΛΙΣ ΠΑΦΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**«Λαθρεμπόριο: Σύγχρονες Μέθοδοι Εντοπισμού,
Διερεύνηση και Αποτροπή της Απάτης – Νομικές,
Οικονομικές, Τεχνολογικές, Επιχειρησιακές
Προσεγγίσεις & Προτάσεις Αντιμετώπισης»**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΕΙΡΗΝΗ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

**ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑΣ: κα ΠΙΤΟΣΚΑ
ΗΛΕΚΤΡΑ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ**

ΜΗΝΑΣ/ΕΤΟΣ : ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2026

ΣΧΟΛΗ: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΝΕΑΠΟΛΙΣ ΠΑΦΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**«Λαθρεμπόριο: Σύγχρονες Μέθοδοι Εντοπισμού,
Διερεύνηση και Αποτροπή της Απάτης – Νομικές,
Οικονομικές, Τεχνολογικές, Επιχειρησιακές
Προσεγγίσεις & Προτάσεις Αντιμετώπισης»**

Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Εγκληματολογική Λογιστική

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΕΙΡΗΝΗ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

**ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Πρώτη Επιβλέπουσα: Ηλέκτρα
Πιτόσκα, Καθηγήτρια, Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής,
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας**

**Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Ανδρονίκη Καταραχιά, Καθηγήτρια,
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής
Μακεδονίας**

**Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Νικόλαος Σαριαννίδης, Καθηγητής,
Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής
Μακεδονίας**

ΜΗΝΑΣ/ΕΤΟΣ : ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2026

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Ονοματεπώνυμο φοιτήτριας: Ειρήνη Σωτηρίου

Έτος κατάθεσης Διπλωματικής Εργασίας: 2026

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Σελίδα Εγκυρότητας

Όνοματεπώνυμο Φοιτήτριας: Ειρήνη Σωτηρίου

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας: «Λαθρεμπόριο: Σύγχρονες Μέθοδοι Εντοπισμού, Διερεύνηση και Αποτροπή της Απάτης – Νομικές, Οικονομικές, Τεχνολογικές, Επιχειρησιακές Προσεγγίσεις & Προτάσεις Αντιμετώπισης»

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολης και εγκρίθηκε στις 21/02/2026 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτη Επιβλέπουσα: Ηλέκτρα Πιτόσκα, Καθηγήτρια, Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Ανδρονίκη Καταραχιά, Καθηγήτρια, Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Νικόλαος Σαριαννίδης, Καθηγητής, Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Σωτηρίου Ειρήνη, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο **«Λαθρεμπόριο: Σύγχρονες Μέθοδοι Εντοπισμού, Διερεύνηση και Αποτροπή της Απάτης – Νομικές, Οικονομικές, Τεχνολογικές, Επιχειρησιακές Προσεγγίσεις & Προτάσεις Αντιμετώπισης»**, αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η Δηλούσα

Ειρήνη Σωτηρίου

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει θέμα «Λαθρεμπόριο: Σύγχρονες Μέθοδοι Εντοπισμού, Διερεύνηση και Αποτροπή της Απάτης – Νομικές, Οικονομικές, Τεχνολογικές, Επιχειρησιακές Προσεγγίσεις & Προτάσεις Αντιμετώπισης» και εξετάζει το φαινόμενο του λαθρεμπορίου, με έμφαση στα παραποιημένα προϊόντα, το οποίο παραμένει ένας σύνθετος και διαρκής κίνδυνος για τα δημόσια έσοδα, τη διαφάνεια στις συναλλαγές και τη λειτουργία της αγοράς. Η εργασία αναλύει τις σύγχρονες μορφές, διαδρομές και τεχνικές απόκρυψης που χρησιμοποιούνται, καθώς και τις θεσμικές και τεχνολογικές παρεμβάσεις που εφαρμόζονται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Σκοπός της μελέτης είναι να αναδείξει την πολυπλοκότητα του λαθρεμπορίου παραποιημένων προϊόντων ως μορφή οργανωμένης οικονομικής εγκληματικότητας.

Η ανάλυση στηρίζεται σε επίσημες εκθέσεις (ΑΑΔΕ, ΕΡΡΟ, ΟΛΑΦ, Europol), επιστημονική βιβλιογραφία, νομοθετικά κείμενα και στατιστικά δεδομένα των τελευταίων ετών.

Το λαθρεμπόριο παραποιημένων προϊόντων εμφανίζει μεγάλη προσαρμοστικότητα, με συνεχή αλλαγή τεχνικών μεταφοράς, απόκρυψης και χρηματοδότησης. Παρατηρούνται αδυναμίες στον συντονισμό εθνικών και ευρωπαϊκών αρχών και παρότι έχουν γίνει βήματα προόδου στο θεσμικό και τεχνολογικό επίπεδο (όπως Τελωνιακό Σύστημα Πληροφοριών (CIS), Hercule III, ψηφιακά POS), εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά προβλήματα εφαρμογής και εποπτείας.

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου είναι μία πολυεπίπεδη διαδικασία που απαιτεί ενίσχυση του τεχνολογικού εξοπλισμού, καλύτερη αξιοποίηση πληροφοριακών συστημάτων, διεθνή συνεργασία και χρήση εργαλείων εγκληματολογικής ανάλυσης.

Λέξεις κλειδιά: λαθρεμπόριο, απάτη, καταπολέμηση, παράβαση, μηχανισμοί αντιμετώπισης.

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	iv
1. Εισαγωγή	1
1.1 Παρουσίαση Προβληματικής.....	1
1.2 Στόχος Διπλωματικής Εργασίας	2
1.3 Βασικά ερωτήματα.....	3
1.4 Αναγκαιότητα και σπουδαιότητα της Διπλωματικής Εργασίας.....	4
1.5 Επισκόπηση μεθοδολογίας.....	4
2. Ορισμός και διαστάσεις λαθρεμπορίου	6
2.1 Ορισμός & Εξέλιξη του Λαθρεμπορίου	6
2.2 Διάκριση από άλλες μορφές οικονομικού εγκλήματος	6
2.3 Σχέση με φοροδιαφυγή, οργανωμένο έγκλημα, διαφθορά.....	7
2.4 Τύποι & Κατηγορίες Λαθρεμπορίου.....	9
2.5 Κίνητρα & συνέπειες: Οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές	12
3. Δομές και Μηχανισμοί του Λαθρεμπορίου	15
3.1 Διοργάνωση και δομή εγκληματικών δικτύων	15
3.2 Σχέσεις λαθρεμπορίου με το οργανωμένο έγκλημα.....	16
3.3 Ρόλος επιχειρήσεων, τελωνείων, κρατικών λειτουργών.....	17
3.4 Διαδρομές και μεθοδολογίες απόκρυψης λαθρεμπορίου.....	18
4. Νομικό και Θεσμικό Πλαίσιο Αντιμετώπισης Λαθρεμπορίου	19

4.1 Ελληνική νομοθεσία	19
4.2 Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο	20
4.3 Διεθνές δίκαιο και συμβάσεις	22
4.4 Κενά, προκλήσεις και αντικρουόμενες αρμοδιότητες	23
5. Οικονομικές προσεγγίσεις στα πλαίσια του λαθρεμπορίου	25
5.1 Οικονομικές Επιπτώσεις και Προσδιορισμός Κόστους του Λαθρεμπορίου	25
5.2 Εκτίμηση και Μοντελοποίηση Ρίσκου στο Πλαίσιο του Λαθρεμπορίου	27
5.3 Ο ρόλος της εγκληματολογικής λογιστικής στην ποσοτικοποίηση απωλειών λόγω λαθρεμπορίου	29
5.4 Κόστος πρόληψης & τεχνολογικές παρεμβάσεις	30
6. Τεχνολογικές Λύσεις Εντοπισμού και Καταστολής του Λαθρεμπορίου	31
6.1 Τεχνητή νοημοσύνη, Big Data και Predictive Analytics	31
6.2 Blockchain και ιχνηλασιμότητα αλυσίδας εφοδιασμού	33
6.3 Λογιστικά και ελεγκτικά εργαλεία (forensic analytics)	34
6.4 Συστήματα παρακολούθησης και ελέγχου logistics	34
7. Επιχειρησιακή Διαχείριση και Καλές Πρακτικές	35
7.1 Συνεργασία τελωνείων, ελεγκτικών αρχών και αστυνομίας	35
7.2 Τελωνειακές διαδικασίες και έλεγχοι	37
7.3 Εσωτερικοί έλεγχοι σε επιχειρήσεις/αλυσίδες εφοδιασμού	38
8. Κριτική Ανάλυση & Προτάσεις Πολιτικής / Αντιμετώπισης	40
8.1 Κριτική Ανάλυση	40
8.2 Προτάσεις βελτίωσης	41

Συμπεράσματα	44
Βιβλιογραφικές Αναφορές	47

1. Εισαγωγή

1.1 Παρουσίαση Προβληματικής

Η υπάρχουσα βιβλιογραφία γύρω από το φαινόμενο του λαθρεμπορίου καταδεικνύει τη διαρκώς εξελισσόμενη φύση του και την ανάγκη για πολύπλευρη αντιμετώπιση. Οι διεθνείς οργανισμοί, όπως ο ΟΗΕ μέσω του UNODC (2020), η Europol (2023), η INTERPOL, καθώς και η OECD (2022) προσφέρουν τεκμηριωμένες εκθέσεις για τις μορφές, τους μηχανισμούς και τις επιπτώσεις του λαθρεμπορίου σε διεθνές επίπεδο. Παράλληλα, οργανισμοί όπως η OLAF και η FRONTEX αναλύουν συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως το λαθρεμπόριο καυσίμων, καπνικών και οينوπνευματωδών στην Ευρώπη, αναδεικνύοντας τις διασυνοριακές διαδρομές και τις τελωνειακές αδυναμίες.

Από την εγκληματολογική και λογιστική προσέγγιση, η επιστημονική βιβλιογραφία ενσωματώνει μελέτες γύρω από την ανάλυση χρηματοροών και τη χρήση εγκληματολογικού ελέγχου (forensic auditing) για την αποκάλυψη παράνομων συναλλαγών (Wells, 2017· Singleton & Singleton, 2010). Οι μελέτες αυτές δείχνουν τη χρησιμότητα της εγκληματολογικής λογιστικής στην αναγνώριση προτύπων απάτης που σχετίζονται με το λαθρεμπόριο.

Στην ελληνική βιβλιογραφία, φορείς όπως το IOBE, το ΚΕΦΙΜ και ερευνητές του Παντείου Πανεπιστημίου έχουν αναδείξει την έκταση της παραοικονομίας στην Ελλάδα και τις απώλειες φορολογικών εσόδων από το παραεμπόριο. Η ΕΛ.ΑΣ. και το ΣΔΟΕ έχουν δημοσιεύσει πορίσματα επιχειρησιακής δράσης, ενώ ανεξάρτητες αρχές, όπως η ΑΑΔΕ, προσφέρουν στατιστικά δεδομένα και εργαλεία εντοπισμού λαθρεμπορικής δραστηριότητας.

Στην ελληνική πραγματικότητα, σύμφωνα με μελέτες του IOBE και της ΔιαΝΕΟσις (2020–2022), το λαθρεμπόριο καυσίμων και καπνικών προϊόντων αποτελεί διαχρονικό πρόβλημα, με σημαντικές απώλειες για τα δημόσια έσοδα και την υγεία του πληθυσμού. Η ελληνική βιβλιογραφία εστιάζει κυρίως στο θεσμικό πλαίσιο, στις αδυναμίες των μηχανισμών ελέγχου και στην ανάγκη ενίσχυσης του διασυνοριακού συντονισμού.

Τέλος, νέα πεδία μελέτης, όπως το λαθρεμπόριο προστατευόμενων ειδών (CITES), παραποιημένων προϊόντων και η χρήση blockchain για τον εντοπισμό, αναδεικνύουν τη σημασία διεπιστημονικών μεθόδων προσέγγισης του φαινομένου. Το ερευνητικό πεδίο παραμένει ρευστό, απαιτώντας σύμπραξη λογιστών, εγκληματολόγων, νομικών και τεχνολόγων.

1.2 Στόχος Διπλωματικής Εργασίας

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως σκοπό τη διερεύνηση του φαινομένου του λαθρεμπορίου υπό το πρίσμα των σύγχρονων εξελίξεων στην ανίχνευση, καταπολέμηση και αποτροπή του, καθώς και την ανάδειξη τεχνολογικών, νομικών και επιχειρησιακών εργαλείων που δύνανται να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην αντιπαράθεσή του. Το λαθρεμπόριο αποτελεί μια σοβαρή απειλή για την οικονομία, τη δημόσια ασφάλεια και τη νομιμότητα των εμπορικών δραστηριοτήτων, ενώ συχνά συνδέεται με οργανωμένο έγκλημα και διαφθορά. Η μελέτη αποσκοπεί στην ανάδειξη αποτελεσματικών πρακτικών ελέγχου, νομικών εργαλείων και τεχνολογικών λύσεων για την καταπολέμηση του φαινομένου. Ο απώτερος στόχος της εργασίας είναι να προτείνει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο αντιμετώπισης με έμφαση στην εγκληματολογική λογιστική και τη διεθνή συνεργασία.

Οι επιμέρους στόχοι περιλαμβάνουν:

- 1) Τη θεωρητική προσέγγιση του λαθρεμπορίου ως πολυσύνθετου φαινομένου με οικονομικές, εγκληματολογικές και νομικές διαστάσεις και ανάλυση του υφιστάμενου νομικού και θεσμικού πλαισίου σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, με σκοπό την ανάδειξη των ισχυρών και αδύναμων σημείων του.
- 2) Την αποτύπωση, καταγραφή και ταξινόμηση των βασικών μορφών λαθρεμπορίου (καύσιμα, καπνικά, ναρκωτικά, όπλα, πνευματική ιδιοκτησία, πολιτιστικά αγαθά κλπ) και η ανάλυση των τρόπων λειτουργίας των κυκλωμάτων.
- 3) Την επισκόπηση και μελέτη διεθνών και εθνικών μεθόδων, τεχνολογιών και πρακτικών εντοπισμού, ελέγχου και καταστολής του φαινομένου (όπως τελωνειακοί έλεγχοι, τεχνητή νοημοσύνη, δορυφορική παρακολούθηση, blockchain, risk profiling κ.ά.).
- 4) Την παρουσίαση προηγμένων τεχνολογικών λύσεων και μεθόδων διερεύνησης και αποτροπής της απάτης που αφορά το λαθρεμπόριο.
- 5) Την ενσωμάτωση των εργαλείων της εγκληματολογικής λογιστικής στην ανίχνευση του φαινομένου.
- 6) Την καταγραφή των θεσμικών και πολιτικών προκλήσεων.
- 7) Τη διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων βελτίωσης και πολιτικές πρόληψης, βασισμένες σε διεθνείς καλές πρακτικές και καινοτόμες προσεγγίσεις, με στόχο την ενίσχυση της διαφάνειας και της αποτελεσματικότητας των ελεγκτικών μηχανισμών πολιτικής για το ελληνικό θεσμικό περιβάλλον.

1.3 Βασικά ερωτήματα

Η εν λόγω διπλωματική διατριβή εστιάζει στην πολυπαραγοντική διάσταση του λαθρεμπορίου και της παράνομης διακίνησης αγαθών, εξετάζοντας ταυτόχρονα θεσμικούς, τεχνολογικούς και επιχειρησιακούς παράγοντες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα των μέτρων εντοπισμού και αποτροπής. Η εργασία είναι μία βιβλιογραφική ανασκόπηση που επιδιώκει να εξετάσει το ζήτημα συνολικά και να αποτυπώσει μία συνολική εικόνα σχετικά με το φαινόμενο του λαθρεμπορίου και τις μεθόδους εντοπισμού και καταστολής του. Ενδεικτικά βασικά ερωτήματα είναι:

- Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά των κυριότερων μορφών λαθρεμπορίου και ποια τα μέσα δράσης των εγκληματικών δικτύων;
- Ποιο είναι το νομικό και θεσμικό πλαίσιο που διέπει την πρόληψη και καταστολή του λαθρεμπορίου; Ποιες είναι οι αδυναμίες του θεσμικού πλαισίου στην Ελλάδα και ποια τα κενά εφαρμογής των υφιστάμενων πολιτικών;
- Ποιες είναι οι ελλείψεις ή οι προκλήσεις στην εφαρμογή των νόμων, τόσο σε εθνικό όσο και σε διακρατικό επίπεδο;
- Ποιες τεχνολογίες αιχμής (τεχνητή νοημοσύνη, big data, blockchain, drones) χρησιμοποιούνται σήμερα στον εντοπισμό και την αποτροπή λαθρεμπορικών κυκλωμάτων;
- Πώς συμβάλλει η εγκληματολογική λογιστική στον εντοπισμό ύποπτων χρηματοοικονομικών συναλλαγών και τη χαρτογράφηση παράνομων ροών κεφαλαίων;
- Ποιος είναι ο ρόλος της διεθνούς συνεργασίας (INTERPOL, OLAF, FRONTEX) και των τελωνειακών υπηρεσιών, αστυνομικών και διακρατικών αρχών στην καταπολέμηση του φαινομένου;
- Ποιες προτάσεις πολιτικής και καινοτόμες προσεγγίσεις θα μπορούσαν να ενισχύσουν την πρόληψη και την καταστολή του λαθρεμπορίου στο εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο;

Τα ερωτήματα αυτά δομούν το πλαίσιο ανάλυσης της διατριβής και αποτελούν τον πυρήνα της ερευνητικής στρατηγικής. Η απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα θα συμβάλει στην ολιστική κατανόηση του φαινομένου και στην πρόταση στοχευμένων παρεμβάσεων για την αποτελεσματική του αντιμετώπιση.

1.4 Αναγκαιότητα και σπουδαιότητα της Διπλωματικής Εργασίας

Το λαθρεμπόριο αποτελεί μια διαχρονική και παγκοσμίως διαδεδομένη μορφή οικονομικού εγκλήματος με σοβαρές επιπτώσεις στη δημόσια διοίκηση, την οικονομία και την κοινωνία. Οι διαστάσεις του εκτείνονται από την απώλεια φορολογικών εσόδων και την υπονόμηση του νόμιμου εμπορίου, μέχρι τη χρηματοδότηση οργανωμένων εγκληματικών δικτύων και τη διαφθορά κρατικών λειτουργιών. Ειδικότερα για την Ελλάδα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, αποτελεί πύλη εισόδου και διαμετακόμισης για πλήθος λαθραίων αγαθών, όπως καπνικά, καύσιμα, αλκοολούχα, ναρκωτικά και προϊόντα απομίμησης.

Η ανάγκη για μία βιβλιογραφική προσέγγιση του φαινομένου σε διεπιστημονικό επίπεδο, που να συνδυάζει νομικές, τεχνολογικές και επιχειρησιακές προσεγγίσεις, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη. Οι τεχνολογικές εξελίξεις, όπως η τεχνητή νοημοσύνη, το blockchain, τα big data analytics και τα γεωχωρικά εργαλεία μπορούν να συμβάλλουν ουσιαστικά στην ενίσχυση της διαφάνειας και της πρόληψης. Η συμβολή της εγκληματολογικής λογιστικής, ως εργαλείο αποκάλυψης ύποπτων ροών κεφαλαίων και χρηματοοικονομικών παρατυπιών, είναι κρίσιμη. Επιπλέον, η ανάγκη αναμόρφωσης και επικαιροποίησης του θεσμικού πλαισίου, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την επιτυχή αντιμετώπιση του φαινομένου.

Η παρούσα διατριβή επιχειρεί να συμβάλλει με μία συνολική εικόνα για τις διαστάσεις του λαθρεμπορίου προσφέροντας επιστημονικά τεκμηριωμένες προτάσεις που δύνανται να υποστηρίξουν την αποτελεσματική χάραξη δημόσιας πολιτικής κατά του λαθρεμπορίου. Η σπουδαιότητα της διατριβής έγκειται επίσης στο γεγονός ότι μπορεί να προσφέρει πρακτική αξία σε δημόσιους φορείς, όπως οι τελωνειακές και αστυνομικές αρχές, οι οικονομικές υπηρεσίες και οι νομοθετικοί φορείς, μέσω της διατύπωσης προτάσεων πολιτικής και εφαρμοσμένων λύσεων για την ενίσχυση της διαφάνειας, της συνεργασίας και της αποδοτικότητας των ελέγχων.

Τέλος, σε μια εποχή που η παραοικονομία συνδέεται στενά με τη φοροδιαφυγή, τη διαφθορά και την υπονόμηση των κρατικών εσόδων, η συμβολή της διατριβής αποκτά και κοινωνικοπολιτική διάσταση, εφόσον συμβάλλει στην υπεράσπιση της νομιμότητας, της υγιούς επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

1.5 Επισκόπηση μεθοδολογίας

Η μελέτη φιλοδοξεί να συνδράμει στην επιστημονική κοινότητα και να αποτελέσει σημείο αναφοράς για περαιτέρω έρευνα και πολιτική δράση στον τομέα της καταπολέμησης του λαθρεμπορίου - παράνομου εμπορίου. Η μεθοδολογική προσέγγιση της παρούσας

διατριβής περιλαμβάνει εκτεταμένη βιβλιογραφική και νομοθετική επισκόπηση, με αναφορά σε εθνικές και διεθνείς πηγές. Συγκεκριμένα, αναλύονται: Επιστημονικά άρθρα, μελέτες και εκθέσεις διεθνών οργανισμών (π.χ. ΟΗΕ, INTERPOL, FRONTEX, EUROPOL, WCO), κείμενα νομοθεσίας και κανονισμών (εθνικοί νόμοι, ευρωπαϊκή νομοθεσία, διεθνείς συμβάσεις), καθώς και δευτερογενή δεδομένα από δημόσιους και διακρατικούς φορείς (Τελωνεία, ΣΔΟΕ, ΟΟΣΑ κ.ά.).

2. Ορισμός και διαστάσεις λαθρεμπορίου

2.1 Ορισμός & Εξέλιξη του Λαθρεμπορίου

Η έννοια του λαθρεμπορίου στην ελληνική έννομη τάξη δεν περιορίζεται απλώς στη μη καταβολή δασμών ή φόρων. Σε διεθνές επίπεδο, ο ΟΟΣΑ (OECD, 2019) επισημαίνει ότι «το λαθρεμπόριο περιλαμβάνει κάθε παράνομη διακίνηση αγαθών που αποσκοπεί στην αποφυγή κρατικής εποπτείας και φορολογικών επιβαρύνσεων». Η έννοια εκτείνεται σε πρακτικές όπως η ψευδής δήλωση προέλευσης, οι εικονικές εξαγωγές, αλλά και η παραβίαση ποιοτικών και υγειονομικών ελέγχων. Αντιθέτως, σύμφωνα με την Αδάμου (2018), «αποτελεί ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που προσβάλλει άμεσα το έννομο αγαθό της δημοσιονομικής τάξης και την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς». Ο ορισμός που υιοθετείται στο άρθρο 155 του Εθνικού Τελωνειακού Κώδικα (Ν. 2960/2001) περιγράφει «το λαθρεμπόριο ως κάθε μορφή εισαγωγής ή εξαγωγής αγαθών κατά παράβαση τελωνειακών διατυπώσεων ή απαγορεύσεων». Ωστόσο, η πραγματικότητα το καθιστά «ένα δυναμικά εξελισσόμενο αδίκημα, που σχετίζεται άμεσα με την υπονόμηση της οικονομικής κυριαρχίας του κράτους και τη διατάραξη της αλυσίδας νόμιμων συναλλαγών» (Αδάμου, 2018).

Το λαθρεμπόριο δεν περιορίζεται πια μόνο σε φυσικά σύνορα ή στα παραδοσιακά είδη (όπως καύσιμα και καπνικά), αλλά επεκτείνεται σε ψηφιακά περιβάλλοντα, όπως το dark web, όπου οργανωμένα κυκλώματα διακινούν φαρμακευτικά, τεχνολογικά ή ακόμη και πολιτιστικά αγαθά. Η εξέλιξή του σε ένα υβριδικό φαινόμενο — που συνδυάζει φυσικά, οικονομικά και ψηφιακά ίχνη — απαιτεί νέες μορφές εντοπισμού, όπως η ανάλυση ηλεκτρονικών ιχνών και οι διασυνοριακές ψηφιακές έρευνες (Interpol, 2022; Europol, 2023). Συνεπώς, ο ορισμός του λαθρεμπορίου πρέπει να προσεγγίζεται με όρους οικονομικούς, διοικητικούς, εγκληματολογικούς αλλά και διεθνούς ασφάλειας, ώστε να αποτυπωθεί με πληρότητα το εύρος και η πολυπλοκότητα του φαινομένου στη σύγχρονη εποχή.

2.2 Διάκριση από άλλες μορφές οικονομικού εγκλήματος

Η Αδάμου (2018) τονίζει ότι το λαθρεμπόριο, αν και έχει ομοιότητες με τη φοροδιαφυγή ή την απάτη κατά του Δημοσίου, διαφέρει ως προς τη συχνή σύνδεσή του με την παραβίαση διοικητικών ρυθμίσεων και την ευθεία εμπλοκή σε παραβιάσεις του τελωνειακού καθεστώτος. Επίσης, λόγω της φύσης του, παίρνει και διεθνή διάσταση, καθώς συχνά τα διακινούμενα αγαθά διέρχονται διασυνοριακά, αξιοποιώντας νομικά κενά ή

αδυναμίες ελέγχου. Η Αδάμου (2018) αναφέρει ότι πρόκειται για μια μορφή εγκλήματος που βρίσκεται στο μεταίχμιο μεταξύ διοικητικής παράβασης και οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος, η οποία καθιστά αναγκαία την εξειδικευμένη θεσμική αντιμετώπιση. Επιπλέον, όπως σημειώνουν οι Crain et al. (2019), σε αντίθεση με την κλασική φορολογική απάτη που συχνά εντοπίζεται μέσω λογιστικών αποκλίσεων, το λαθρεμπόριο παρουσιάζει χαμηλή ανιχνευσιμότητα όταν εκτελείται με εικονικές συναλλαγές, ενδιάμεσους προορισμούς και εταιρείες-βιτρίνες. Οι δομές που χρησιμοποιούνται στο λαθρεμπόριο συχνά υπερβαίνουν τις δυνατότητες των συμβατικών ελέγχων, γεγονός που καθιστά αναγκαία την εφαρμογή εξειδικευμένων μεθόδων εγκληματολογικής λογιστικής για την αποκάλυψή τους.

Το εμπόριο παραποιημένων προϊόντων, από ρούχα και αξεσουάρ μέχρι καλλυντικά και ηλεκτρονικά, είναι πολύ περισσότερο από μια απλή παράβαση τελωνειακών κανόνων. Πίσω από κάθε "μαϊμού" τσάντα ή πακέτο ψεύτικων αρωμάτων υπάρχει ένα δίκτυο που, συχνά, ξεπερνά τα εθνικά σύνορα και συνδέεται με οργανωμένο έγκλημα. Το πρόβλημα δεν είναι μόνο φορολογικό. Τα προϊόντα αυτά πλήττουν την πνευματική ιδιοκτησία, κυκλοφορούν χωρίς έλεγχο ασφάλειας και, σε πολλές περιπτώσεις, είναι απλώς επικίνδυνα. Η ελκυστικότητα αυτών των παράνομων δραστηριοτήτων έγκειται στο χαμηλό ρίσκο και στα υψηλά κέρδη. Και επειδή η αγορά δείχνει "ζήτηση", τα κυκλώματα βρίσκουν συνεχώς νέους τρόπους να παρακάμπτουν τους ελέγχους. Στην πραγματικότητα, το παραεμπόριο απομιμήσεων δεν είναι απλώς "παρानομία χαμηλής έντασης" — είναι ένας κρίκος σε μια αλυσίδα που συχνά καταλήγει στη χρηματοδότηση πολύ σοβαρότερων εγκληματικών πράξεων. Όπως επισημαίνει ο ΟΟΣΑ, το παραεμπόριο παραποιημένων αγαθών λειτουργεί ως διασυνδεδετικός κόμβος διαφόρων εγκληματικών μορφών, με ιδιαίτερη διείσδυση στο πεδίο του οργανωμένου εγκλήματος (OECD, 2019). Σε αντίθεση με τη μεμονωμένη λογιστική απάτη ή την οικονομική εκμετάλλευση ενός συστήματος, το λαθρεμπόριο ενσωματώνει στοιχεία δικτύωσης, πολυεθνικής δράσης και συνεχή προσαρμογή στις νομοθετικές και τεχνολογικές συνθήκες. Αυτή η δυναμική φύση του λαθρεμπορίου καθιστά δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ διοικητικών παραβάσεων και σοβαρών εγκλημάτων κατά της οικονομικής τάξης. Όπως επισημαίνουν οι Gendron et al. (2020), η παραποίηση λογιστικών αρχείων και η χρησιμοποίηση παράλληλων συστημάτων καταγραφής συνθέτουν ένα έδαφος όπου η παρानομία συγκαλύπτεται πίσω από τύποις νόμιμες επιχειρηματικές δομές.

2.3 Σχέση με φοροδιαφυγή, οργανωμένο έγκλημα, διαφθορά

Το λαθρεμπόριο δεν αποτελεί απλώς μια τελωνειακή ή διοικητική παράβαση. Αντιθέτως, ενσωματώνεται οργανικά στις δομές της παραοικονομίας, λειτουργώντας ως

εργαλείο υπονόμησης της οικονομικής διαφάνειας, της θεσμικής ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Αποτελεί μία από τις πιο επικίνδυνες εκφάνσεις της φοροδιαφυγής, διαπερνώντας κάθετα τον κρατικό μηχανισμό, την αγορά και το οργανωμένο έγκλημα.

Στην τελευταία της έκθεση (2023), η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) δεν διστάζει να χαρακτηρίσει το λαθρεμπόριο ως μία από τις πιο σοβαρές μορφές φοροδιαφυγής. Το γεγονός ότι μέσα σε έναν χρόνο πραγματοποιήθηκαν πάνω από 106.000 τελωνειακοί έλεγχοι φανερώνει την ένταση και την έκταση του προβλήματος. Είναι χαρακτηριστικό πως πολλοί από αυτούς τους ελέγχους αξιοποίησαν σύγχρονα μέσα, όπως τεχνολογίες γεωεντοπισμού, ψηφιακή ανάλυση ιχνών και συστήματα προληπτικής εκτίμησης κινδύνου — σημάδι ότι οι αρχές προσπαθούν να συμβαδίσουν με τις εξελίξεις. Την ίδια στιγμή, οι ελεγκτικοί μηχανισμοί (ΔΙΠΑΕΕ και ΚΕΜΕΕΠ) ανέδειξαν υποθέσεις με απώλειες εκατοντάδων εκατομμυρίων ευρώ, γεγονός που αποδεικνύει πως το λαθρεμπόριο δεν είναι ένα περιθωριακό φαινόμενο, αλλά πλήττει σοβαρά τα δημόσια οικονομικά της χώρας.

Το λαθρεμπόριο δεν περιορίζεται στην αποφυγή τελωνειακών δασμών ή του ΦΠΑ, αλλά συνδέεται με συστηματική αποφυγή μιας σειράς φορολογικών επιβαρύνσεων, όπως οι ειδικό φόροι κατανάλωσης και τα τέλη εισαγωγής. Οι απώλειες αυτές επιβαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό και επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα των φοροεισπρακτικών μηχανισμών. Η επίπτωση αυτή γίνεται εντονότερη σε τομείς υψηλής φορολόγησης, όπως τα καπνικά προϊόντα, τα καύσιμα και τα αλκοολούχα, ενώ το αποτύπωμα της παρανομίας επεκτείνεται σε κάθε κρίκο της αλυσίδας, από τις αδήλωτες αμοιβές και τις μη αποδιδόμενες ασφαλιστικές εισφορές, έως την τελική κατανάλωση χωρίς απόδειξη.

Απέναντι σε αυτή την πραγματικότητα, το κράτος επενδύει στην ψηφιοποίηση της φορολογικής εποπτείας. Η σύνδεση των ταμειακών μηχανών με τα POS, η υποχρεωτική ηλεκτρονική τιμολόγηση, καθώς και οι on-line έλεγχοι συμβάλλουν στη μείωση των περιθωρίων απόκρυψης. Ωστόσο, όπως αναφέρει η ΑΑΔΕ (2025), τα παράνομα κυκλώματα παραμένουν ανθεκτικά, αξιοποιώντας την ασυμμετρία πληροφόρησης, τις καθυστερήσεις στη διοικητική διαδικασία και τα νομικά κενά, για να διατηρήσουν τη δραστηριότητά τους αθέατη ή δύσκολα ανιχνεύσιμη.

Η σχέση με το οργανωμένο έγκλημα είναι βαθιά και λειτουργική. Το λαθρεμπόριο συνήθως δεν τελείται από μεμονωμένα άτομα, αλλά από δομημένα κυκλώματα, με εσωτερική ιεραρχία, διακριτούς ρόλους, διεθνείς διασυνδέσεις και τεχνογνωσία στις τελωνειακές διαδικασίες και τη διακίνηση κεφαλαίων. Η FATF (2020) περιγράφει τη χρήση εταιρειών «βιτρίνας», offshore δομών, εικονικών τιμολογίων και παράλληλων τραπεζικών

συστημάτων (όπως τα informal value transfer systems), ως βασικά εργαλεία χρηματοδότησης και απόκρυψης της παράνομης δραστηριότητας. Τα δίκτυα αυτά συχνά διασταυρώνονται με κυκλώματα ναρκωτικών, εμπορίας ανθρώπων, όπλων ή ακόμα και χρηματοδότησης τρομοκρατίας.

Η διαφθορά ενισχύει και διαιωνίζει τις λαθρεμπορικές πρακτικές, λειτουργώντας ως μηχανισμός προστασίας και διευκόλυνσης της παρανομίας. Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία (EPPO, 2023) καταγράφει χαρακτηριστικά φαινόμενα καθυστερημένων ελέγχων, χαμένων φακέλων, ελλιπών καταγραφών ή ακόμα και σκόπιμης παράβλεψης ευρημάτων από ελεγκτικά όργανα. Αυτά τα φαινόμενα δεν αποδίδονται μόνο στην υποστελέχωση ή την έλλειψη τεχνολογικής υποστήριξης, αλλά συνδέονται με τοπικά δίκτυα επιρροής, προσωπικές σχέσεις και πελατειακές εξαρτήσεις. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η συμπαιγνία φτάνει έως και την ενεργή συνεργασία δημοσίων λειτουργών με λαθρεμπορικά κυκλώματα, εντείνοντας την ανάγκη για θεσμική λογοδοσία, ανεξάρτητους ελέγχους και ενίσχυση των μηχανισμών διαφάνειας.

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου προϋποθέτει μια συνεκτική στρατηγική, η οποία να συνδυάζει τεχνολογικά μέσα, θεσμική αναδιοργάνωση, ενισχυμένη διασυνοριακή συνεργασία και σταθερή πολιτική υποστήριξη. Ελλείψει τέτοιου πλαισίου, οι σχετικές πρακτικές τείνουν να επανακάμπτουν και να προσαρμόζονται σε νέα πεδία δράσης, ενισχύοντας την παραοικονομία και τις επιβαρύνσεις στο δημόσιο σύστημα.

2.4 Τύποι & Κατηγορίες Λαθρεμπορίου

Το λαθρεμπόριο εμφανίζεται σε πολλές και διαφορετικές μορφές, επηρεάζοντας άμεσα κρίσιμους τομείς όπως τα δημόσια οικονομικά, την υγειονομική ασφάλεια και την προστασία των εθνικών συνόρων. Η ΑΑΔΕ το κατατάσσει ως μία από τις βασικότερες εκφάνσεις της φοροδιαφυγής, καταγράφοντας στην Έκθεση του 2023 περισσότερους από 106.000 τελωνειακούς ελέγχους, οι οποίοι αξιοποίησαν προηγμένες μεθόδους εντοπισμού παραβατικής συμπεριφοράς και αποκάλυψαν παραβάσεις εκατοντάδων εκατομμυρίων ευρώ (ΑΑΔΕ, 2024). Η σύνδεση των ταμειακών μηχανών με τα POS λειτούργησε κατασταλτικά για το περιθώριο αδήλωτων συναλλαγών και επέκτεινε τη φορολογική βάση, αλλά δεν επηρέασε το σύνολο των μορφών λαθρεμπορίου που αναπτύσσονται στο περιθώριο της θεσμικής εποπτείας.

Η Αδάμου (2018) παρατηρεί ότι οι μορφές λαθρεμπορίου υπερβαίνουν την παραδοσιακή εικόνα του φορτηγού με αφορολόγητα τσιγάρα. Αφορούν ένα φάσμα προϊόντων που είτε υπόκεινται σε υψηλή φορολογία, είτε προστατεύονται από

εξειδικευμένες νομοθεσίες και διεθνείς συνθήκες. Με βάση το είδος των αγαθών και την ιδιαίτερη βαρύτητα κάθε μορφής, μπορούμε να διακρίνουμε:

1. Λαθρεμπόριο Καπνικών και Αλκοολούχων Προϊόντων

Πρόκειται για τη συνηθέστερη μορφή, με ισχυρό δημοσιονομικό αποτύπωμα. Η υψηλή φορολογική επιβάρυνση αυτών των προϊόντων δημιουργεί ισχυρό κίνητρο για παράνομη διακίνηση, ενώ η φορολογική απώλεια επιτείνεται από τη στρέβλωση του ανταγωνισμού και τη διείσδυση παραποιημένων προϊόντων στην αγορά.

2. Καύσιμα

Τα πετρελαιοειδή –και ιδίως το πετρέλαιο κίνησης και θέρμανσης– αποτελούν σημαντική κατηγορία λαθρεμπορίου λόγω της διαφοράς φορολόγησης ανά τύπο χρήσης. Η χρήση λαθραίων δεξαμενών, η νοθεία και η εικονική εξαγωγή είναι συχνά φαινόμενα.

3. Όπλα και Πυρομαχικά

Κατατάσσονται στο «ποιοτικά επιβαρυντικό» λαθρεμπόριο, λόγω του κοινωνικού κινδύνου που ενέχουν. Οι μεταφορές γίνονται συχνά μέσω εικονικών παραστατικών και διακρατικών οδών με χαλαρούς ελέγχους.

4. Φαρμακευτικά και Παραφαρμακευτικά Σκευάσματα

Η παράνομη εισαγωγή μη εγκεκριμένων φαρμάκων ή προϊόντων με αμφίβολη σύσταση συνιστά απειλή για τη δημόσια υγεία. Η παραπλάνηση καταναλωτών και η παράκαμψη των υγειονομικών ελέγχων αποτελούν σταθερά μοτίβα.

5. Πολιτιστικά Αγαθά

Η παράνομη εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών, όπως αρχαιότητες και έργα τέχνης, αποτελεί μορφή λαθρεμπορίου, καθώς παραβιάζει την ισχύουσα νομοθεσία περί προστασίας πολιτιστικής κληρονομιάς. Το φαινόμενο έχει διεθνή διάσταση και απαιτεί διακρατική συνεργασία.

6. Παραποιημένα και Προϊόντα Απομίμησης

Από ενδύματα και ρολόγια μέχρι καλλυντικά και ηλεκτρονικά, τα προϊόντα απομίμησης πλήττουν την πνευματική ιδιοκτησία, διαχέουν μη ελεγμένα προϊόντα στην αγορά και απομυζούν φορολογικά έσοδα.

7. Είδη Χλωρίδας και Πανίδας – CITES

Το παράνομο εμπόριο προστατευόμενων ειδών εμπίπτει στις διεθνείς συνθήκες και εντάσσεται πλέον στο οργανωμένο περιβαλλοντικό έγκλημα. Οι επιπτώσεις είναι τόσο οικονομικές όσο και οικολογικές.

Το λαθρεμπόριο καπνικών προϊόντων αποτελεί έναν από τους πλέον γνωστούς και επικερδείς τύπους παράνομου εμπορίου στην Ελλάδα και διεθνώς. Η φύση των προϊόντων, δηλαδή το ότι είναι προϊόντα χαμηλού όγκου, υψηλής αξίας και ευρείας κατανάλωσης, τα

καθιστά ελκυστικό στόχο για οργανωμένα κυκλώματα διακίνησης. Η μελέτη του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών (ΚΕΦΙΜ) επισημαίνει ότι η υπερφορολόγηση των τσιγάρων, χωρίς κάποια διαφοροποίηση για τα εναλλακτικά προϊόντα καπνού, αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες τροφοδότησης του παράνομου εμπορίου (Λιαργκόβας, 2025, σ. 4). Η σταθερά αυξανόμενη φορολογική επιβάρυνση δημιουργεί μία τεχνητή διαφορά τιμής μεταξύ νόμιμων και λαθραίων προϊόντων, ενισχύοντας την ελκυστικότητα του παράνομου καναλιού. Δεν είναι όμως μόνο η ελκυστικότητα που ενισχύεται από την ενιαία φορολογική μεταχείριση των καπνικών και εναλλακτικών προϊόντων, αλλά ενισχύονται και λανθασμένες αντιλήψεις ως προς την επικινδυνότητα των προϊόντων. Για παράδειγμα, όπως αναφέρει ο Λιαργκόβας (2025), τα θερμαινόμενα προϊόντα καπνού έχουν μειωμένο κίνδυνο υγείας έως και κατά 75% σε σχέση με τα παραδοσιακά τσιγάρα, ενώ τα υποκατάστατα νικοτίνης (όπως συσκευές ατμίματος) μπορούν να έχουν έως και 90% μικρότερη επιβάρυνση. Ωστόσο, όλα τα παραπάνω προϊόντα υπόκεινται στον ίδιο περίπου φορολογικό συντελεστή, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η διαφορετική φύση και λειτουργία τους (Λιαργκόβας, 2025). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια νόμιμης κατανάλωσης, την αποτροπή μετάβασης των καπνιστών σε λιγότερο βλαβερές λύσεις και την περαιτέρω διόγκωση του λαθρεμπορίου.

Τα επίσημα στατιστικά δεδομένα της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων για τα τελευταία τρία έτη (2022–2024) καταδεικνύουν με σαφήνεια ότι το φαινόμενο του λαθρεμπορίου στην Ελλάδα παραμένει έντονα παρόν και πολυδιάστατο. Η κατηγοριοποίηση των λαθρεμπορικών δραστηριοτήτων βασίζεται αφενός στον όγκο των κατασχέσεων και αφετέρου στη συχνότητα των παραβάσεων που καταγράφονται από τους ελεγκτικούς μηχανισμούς των τελωνείων. Η ΑΑΔΕ επιβεβαιώνει με τα ευρήματά της το γεγονός ότι τα καπνικά προϊόντα (τσιγάρα, κατεργασμένος καπνός, πούρα, καπνός για ναργιλέ) αποτελούν τη μεγαλύτερη και πιο σταθερή κατηγορία λαθρεμπορικής δραστηριότητας. Ειδικά για το 2023, η ΑΑΔΕ κατέγραψε κατασχέσεις που ανέρχονται σε 150,5 εκατομμύρια τεμάχια τσιγάρων και 84,6 εκατομμύρια γραμμάρια κατεργασμένου καπνού, ενώ για το 2024 οι αντίστοιχες ποσότητες ήταν 91,4 εκατομμύρια τεμάχια και 34,1 εκατομμύρια γραμμάρια (ΑΑΔΕ, 2023, σ. 113· ΑΑΔΕ, 2024, σ. 132). Οι αριθμοί αυτοί επιβεβαιώνουν τη συστηματική και διαχρονική φύση της παράνομης διακίνησης καπνικών, ιδιαίτερα μέσω λιμένων, οδικών μεταφορών και εικονικών εξαγωγών.

Στην Ελλάδα, όμως, όπως και διεθνώς, δεν είναι μόνο τα καπνικά προϊόντα που συνδέονται με το λαθρεμπόριο. Στην κατηγορία των ενεργειακών προϊόντων, οι παραβάσεις σχετίζονται κυρίως με νοθεία και εικονική διακίνηση πετρελαίου κίνησης και θέρμανσης. Το 2024 καταγράφηκαν παραβάσεις σε φορτία που περιλάμβαναν 13.633 λίτρα πετρελαίου,

1.950 λίτρα βενζίνης και 1.211 κιλά υγραερίου (ΑΑΔΕ, 2024). Επιπλέον, οι εργαστηριακοί έλεγχοι του Χημείου του Κράτους επιβεβαίωσαν πως το μεγαλύτερο ποσοστό των μη κανονικών δειγμάτων αφορούσε το πετρέλαιο, με σαφείς ενδείξεις προσμίξεων παράνομων ουσιών και μεταγγίσεων από νοθευμένες πηγές.

Εν συνεχεία, τα αλκοολούχα, ιδίως τα εισαγόμενα ποτά υψηλής φορολογικής επιβάρυνσης (π.χ. ούισκι, βότκα), αποτελούν επίσης σημαντική πηγή φοροδιαφυγής. Παρά το ότι ο συνολικός αριθμός κατασχέσεων είναι μικρότερος σε σχέση με τα καπνικά ή τα καύσιμα, εντοπίζονται επαναλαμβανόμενες πρακτικές παραπλανητικής σήμανσης και διακίνησης χωρίς τα απαιτούμενα συνοδευτικά έγγραφα (ΑΑΔΕ, 2023, σ. 118· ΑΑΔΕ, 2024, σ. 138). Αυτές οι πρακτικές ενισχύουν το φαινόμενο αθέμιτου ανταγωνισμού και θέτουν σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία. Η ΑΑΔΕ καταγράφει εκατοντάδες κατασχέσεις προϊόντων απομίμησης κάθε έτος, κυρίως σε κατηγορίες όπως ρούχα, παπούτσια, γυαλιά ηλίου, ρολόγια, ηλεκτρονικά αξεσουάρ, αλλά και καλλυντικά. Το 2023 κατασχέθηκαν 1.435.385 τεμάχια, ενώ το 2024 ο αριθμός αυτός έφτασε τα 2.020.419 (ΑΑΔΕ, 2023, σ. 127· ΑΑΔΕ, 2024, σ. 136). Οι έλεγχοι αυτοί αποσκοπούν όχι μόνο στην προστασία των φορολογικών εσόδων, αλλά και στην υπεράσπιση της δημόσιας υγείας και ασφάλειας, καθώς πολλά προϊόντα απομίμησης περιέχουν άγνωστες ή μη ελεγμένες χημικές ουσίες.

Σποραδικά, εντοπίζονται και περιπτώσεις λαθρεμπορίου όπλων, ναρκωτικών ουσιών και πολιτιστικών αγαθών. Αν και οι σχετικές κατασχέσεις είναι αριθμητικά περιορισμένες, η σημασία τους είναι δυσανάλογα μεγάλη λόγω του ποιοτικά επιβαρυντικού χαρακτήρα τους. Η ΑΑΔΕ καταγράφει χαρακτηριστικές υποθέσεις κατασχέσεων φυσιγγίων, πυροβόλων μηχανισμών και προστατευόμενων ειδών πανίδας και χλωρίδας (CITES) (ΑΑΔΕ, 2024).

2.5 Κίνητρα & συνέπειες: Οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές

Η ερμηνεία των κινήτρων πίσω από φαινόμενα όπως το λαθρεμπόριο βασίζεται στην ψυχολογική και οικονομική κατανόηση του εγκληματία, όπως αυτή περιγράφεται στο γνωστό «τρίγωνο της απάτης» (fraud triangle), το οποίο προτάθηκε από τον Cressey και αναπτύχθηκε περαιτέρω από τον Wells (2017). Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό, τρεις βασικές παράμετροι δημιουργούν τις συνθήκες για την τέλεση της απάτης: πίεση, ευκαιρία, και ορθολογικοποίηση. Στο πλαίσιο του λαθρεμπορίου, η πίεση μπορεί να αφορά την ανάγκη διατήρησης επιχειρηματικής βιωσιμότητας σε περιβάλλον υψηλής φορολογίας ή αυστηρών ρυθμίσεων· η ευκαιρία σχετίζεται με κενά στους ελεγκτικούς μηχανισμούς ή τη συνέργεια δημοσίων λειτουργιών· ενώ η ορθολογικοποίηση παρέχει στον δράστη την εσωτερική

«νομιμοποίηση» της πράξης, π.χ. με το σκεπτικό ότι πρόκειται για «πράξη αντίστασης» σε ένα άδικο σύστημα (Wells, 2017, σ. 12–20). Η προσέγγιση του φαινομένου μέσω του "τριγώνου της απάτης" συμβάλλει στην κατανόηση των κινήτρων και των συνθηκών που ευνοούν την παρανομία. Παράλληλα, προσφέρει ένα χρήσιμο πλαίσιο για τον σχεδιασμό παρεμβάσεων που στοχεύουν στην πρόληψη και τον περιορισμό του φαινομένου: ο εντοπισμός «πιέσεων» (οικονομικών, κοινωνικών), ο περιορισμός των «ευκαιριών» μέσω τεχνολογικών και οργανωτικών εργαλείων, και η αποδόμηση των «ορθολογικοποιήσεων» μέσω ενίσχυσης της ηθικής κουλτούρας, μπορούν να λειτουργήσουν ανασταλτικά. Το μοντέλο του Wells αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για την ερμηνεία της συμπεριφοράς που σχετίζεται με το λαθρεμπόριο, καθώς εντοπίζει τα βασικά εσωτερικά και εξωτερικά κίνητρα και βοηθά στη διαμόρφωση στοχευμένων πολιτικών πρόληψης (Wells, 2017, σ. 23–26).

Από την πλευρά των κινήτρων, η έκθεση του ΟΟΣΑ αναδεικνύει ότι οι χαμηλοί κίνδυνοι ανίχνευσης και οι υψηλές προσδοκίες κέρδους αποτελούν βασικούς μοχλούς προσέλκυσης παραβατικής συμπεριφοράς. Επιπλέον, η τεχνολογική διευκόλυνση μέσω του ηλεκτρονικού εμπορίου ενισχύει τη δυνατότητα διάθεσης παράνομων προϊόντων ακόμη και σε οργανωμένα πλαίσια διανομής (OECD, 2019, σ. 39). Η διασύνδεση με εγκληματικά δίκτυα, οι χαμηλές ποινικές κυρώσεις και η αυξανόμενη χρήση ταχυδρομικών αποστολών συνθέτουν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την εξάπλωση του φαινομένου.

Το λαθρεμπόριο συνδέεται άμεσα με τα ισχυρά οικονομικά κίνητρα που δημιουργούνται από τις υψηλές φορολογικές επιβαρύνσεις σε συγκεκριμένες κατηγορίες προϊόντων, όπως τα καύσιμα, τα καπνικά και το αλκοόλ. Το 2022, μέσω νομοθετικών παρεμβάσεων που εισήγαγαν φορολογικά κίνητρα για μετασχηματισμούς επιχειρήσεων (Ν. 4935/2022), κατέστη φανερό ότι η φορολογική πίεση επηρεάζει άμεσα τις οικονομικές επιλογές των επιχειρηματικών οντοτήτων (ΑΑΔΕ, 2023). Αυτή η ασύμμετρη πίεση δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες για ανάπτυξη παραοικονομικών δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένου του λαθρεμπορίου.

Η αύξηση του λαθρεμπορίου στην Ελλάδα μπορεί να αποδοθεί σε ένα βαθμό και στην αύξηση των μακροοικονομικών πιέσεων που δέχτηκε η χώρα κατά τη διάρκεια και μετά την πανδημία COVID-19. Ειδικά το πρώτο τρίμηνο του 2020 χαρακτηρίστηκε από σημαντική επιδείνωση των δεικτών οικονομικής δραστηριότητας, αφού υπήρξε συρρίκνωση του ΑΕΠ, πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης και αύξηση της ανεργίας σε τομείς όπως το εμπόριο και η εστίαση (IOBE, 2020). Οι εξελίξεις αυτές, σε συνδυασμό με τη φορολογική επιβάρυνση σε βασικά καταναλωτικά αγαθά όπως τα καύσιμα και ο καπνός, ενίσχυσαν την προσφυγή σε εναλλακτικά και παράνομα δίκτυα διάθεσης προϊόντων (IOBE, 2020).

Ως προς τις οικονομικές συνέπειες το κράτος υφίσταται σημαντικές απώλειες φορολογικών εσόδων, ενώ παράλληλα υπονομεύεται ο θεμιτός ανταγωνισμός. Οι εταιρείες που λειτουργούν νόμιμα αδυνατούν να ανταγωνιστούν τιμές που βασίζονται στην παρανομία, γεγονός που προκαλεί στρεβλώσεις στην αγορά και πιθανή αύξηση της ανεργίας στον τομέα (Καλλίρης, 2022). Η ΑΑΔΕ καταγράφει συνεχώς αυξημένες δράσεις τελωνειακού ελέγχου, ειδικά στον τομέα των καυσίμων, προκειμένου να διασφαλίσει τα δημόσια έσοδα μέσω του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης. Το 2022, πραγματοποιήθηκαν 40.033 εργασίες για τον έλεγχο των καυσίμων, έναντι 38.165 το 2021, επιτυγχάνοντας ποσοστό υλοποίησης στόχου 114% (ΑΑΔΕ, 2023). Αντίστοιχα, το 2023 και το 2024, τα δημόσια έσοδα ενισχύθηκαν κατά 4,4 και 6,3 δισ. ευρώ αντίστοιχα, κυρίως λόγω των εντατικών ελέγχων και των τεχνολογικών εργαλείων ελέγχου συμμόρφωσης (ΑΑΔΕ, 2023· ΑΑΔΕ, 2024). Η παράνομη διακίνηση αγαθών οδηγεί σε σημαντικές απώλειες φορολογικών εσόδων και στη δημιουργία παράλληλων μηχανισμών διανομής, οι οποίοι παρακάμπτουν τους επίσημους ελεγκτικούς φορείς. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη στρέβλωση του ανταγωνισμού και τη μείωση της εμπιστοσύνης στην αγορά. Οι κοινωνικές συνέπειες είναι επίσης σημαντικές: η διείσδυση λαθρεμπορικών κυκλωμάτων στην καθημερινότητα των καταναλωτών υποσκάπτει την εμπιστοσύνη στο κράτος δικαίου, ενισχύει την παραοικονομία και επιβαρύνει την υγεία και ασφάλεια των πολιτών, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για είδη όπως καύσιμα, φάρμακα ή καπνικά προϊόντα (Wells, 2017). Σε πολιτικό επίπεδο, το λαθρεμπόριο συχνά συνδέεται με διαφθορά, αδιαφάνεια και θεσμική ανεπάρκεια, καθώς η ύπαρξή του υποδεικνύει αδυναμία πρόληψης και ελέγχου από το κράτος.

Το λαθρεμπόριο έχει επίσης σοβαρό δημοσιονομικό κόστος, καθώς η παραβατική οικονομία δημιουργεί στρεβλώσεις στην αγορά και αποθαρρύνει τη νομιμότητα. Όταν σημαντικά φορολογικά έσοδα χάνονται λόγω λαθρεμπορίου, η φορολογική επιβάρυνση μετατοπίζεται στους συνεπείς πολίτες, εντείνοντας τις κοινωνικές ανισότητες. Υπάρχουν όμως και πολιτικές συνέπειες του φαινομένου. Πιο συγκεκριμένα, το φαινόμενο συνδέεται με δικτύωση μεταξύ εγκληματικών και πολιτικών κύκλων, κυρίως μέσω της διαφθοράς. Ο εκμαυλισμός δημοσίων λειτουργών, ο χρηματισμός και η ατιμωρησία δημιουργούν ένα φαύλο κύκλο ανοχής και συνενοχής, που διαβρώνει τους θεσμούς και την εμπιστοσύνη των πολιτών στο κράτος δικαίου (Καλλίρης, 2022).

3. Δομές και Μηχανισμοί του Λαθρεμπορίου

3.1 Διοργάνωση και δομή εγκληματικών δικτύων

Η διοργάνωση των λαθρεμπορικών κυκλωμάτων αντανακλά την προσαρμογή των εγκληματικών οργανώσεων στις απαιτήσεις της σύγχρονης οικονομίας: ευελιξία, τεχνογνωσία και συστηματικότητα. Δεν πρόκειται για απλές ομάδες με τυχαία δομή, αλλά για συγκροτημένα και ιεραρχημένα δίκτυα με καταμερισμό ρόλων, στρατηγικό σχεδιασμό και, συχνά, συνέργεια με νομικά πρόσωπα και θεσμικούς φορείς.

Όπως αναφέρεται στην έκθεση των Wallamkumar et al. (2025), τα σύγχρονα δίκτυα παράνομης διακίνησης χαρακτηρίζονται από πολύπλοκη δομή, με διακριτούς ρόλους όπως χρηματοδότες, διαμετακομιστές, μεταφορείς, τεχνικούς υποστήριξης (π.χ. λογιστές) και υπεύθυνους για το ξέπλυμα χρημάτων. Τα κυκλώματα αξιοποιούν οργανωτικές και λογιστικές πρακτικές που έχουν ως σκοπό την απόκρυψη της παράνομης δραστηριότητας. Συχνά, οι μηχανισμοί αυτοί είναι δύσκολο να ανιχνευθούν με συμβατικούς ελέγχους, γεγονός που αυξάνει τον βαθμό πολυπλοκότητας των ερευνών (Wallamkumar et al. 2025).

Παράλληλα, όπως επισημαίνει και η Έκθεση του UNODC (2023), οι εγκληματικές οργανώσεις έχουν αναπτύξει εξειδικευμένες τεχνικές για την απόκρυψη της ταυτότητας των πραγματικών ιδιοκτητών επιχειρήσεων και τη χρήση εικονικών εταιρειών (shell companies) ως μέσα νόμιμης εμφάνισης των παράνομων διαδρομών. Οι «εταιρείες βιτρίνα» συχνά ιδρύονται σε φορολογικούς παραδείσους ή σε κράτη που διαθέτουν αδύναμους ελεγκτικούς μηχανισμούς και ελέγχονται από ενδιάμεσους επαγγελματίες όπως δικηγόρους ή λογιστές (UNODC, 2023).

Οι Adetunji και Ogburie (2025) επισημαίνουν ότι τα εγκληματικά δίκτυα έχουν προσαρμοστεί στα νέα τεχνολογικά δεδομένα, χρησιμοποιώντας προηγμένα ψηφιακά εργαλεία για την κάλυψη των ιχνών τους. Συγκεκριμένα, η αξιοποίηση blockchain, cloud-based τιμολόγησης και εικονικών νομισμάτων επιτρέπει τη διεύρυνση των λαθρεμπορικών πράξεων χωρίς να είναι απαραίτητη η φυσική παρουσία, ιδιαίτερα σε κλάδους όπως τα φαρμακευτικά προϊόντα και οι πολιτιστικοί θησαυροί (Adetunji & Ogburie, 2025).

Επιπλέον, σύμφωνα με τους συντάκτες τους Crain et al. (2019) τα δίκτυα αυτά ενσωματώνουν τεχνικές απόκρυψης όπως πολλαπλές «στρώσεις» (layering) λογαριασμών, κρυπτογραφημένες συναλλαγές, ψευδή παραστατικά και διεθνή μεταφορά κεφαλαίων με μεσάζοντες. Αυτό σημαίνει ότι οι δομές τους δεν είναι γραμμικές αλλά δικτυωτές, με ικανότητα ταχείας αναδιάταξης σε περίπτωση αποκάλυψης.

3.2 Σχέσεις λαθρεμπορίου με το οργανωμένο έγκλημα

Η συσχέτιση του λαθρεμπορίου με το οργανωμένο έγκλημα είναι άμεση, δομική και θεμελιώδης. Πρόκειται για μια μορφή οικονομικού εγκλήματος που δεν υλοποιείται από μεμονωμένους δράστες, αλλά από δομημένες εγκληματικές ομάδες, οι οποίες πληρούν τα κριτήρια της οργανωμένης εγκληματικής δράσης σύμφωνα με τα διεθνή και εθνικά νομικά πρότυπα.

Σύμφωνα με τους Anghel και Roenaru (2023), το λαθρεμπόριο εντάσσεται στις βασικές «οικονομικές μηχανές» των οργανωμένων εγκληματικών οργανώσεων. Πρόκειται για σταθερή πηγή εσόδων, η οποία προσφέρει χρηματοδοτική ευελιξία και καλύπτει άλλες παράνομες ή και νόμιμες δραστηριότητες. Τα κυκλώματα αυτά αναπτύσσουν υποδομές μεταφοράς, κέντρα διαμετακόμισης, και δίκτυα επαφών σε πολιτικό ή τελωνειακό επίπεδο, γεγονός που τα καθιστά ανεξίτηλα συνδεδεμένα με τον όρο «οργανωμένο έγκλημα» (UNODC, 2023).

Ο Καλλίρης (2022) διακρίνει την εγχώρια δραστηριότητα σε δύο τύπους: σε εγχώριες εγκληματικές ομάδες που έχουν σταθερές δομές και συμμαχίες με κρατικούς λειτουργούς, και σε υπερεθνικά δίκτυα που δρουν κυρίως στη διαμετακόμιση ή εισαγωγή παράνομων προϊόντων, όπως το πετρέλαιο ή τα φαρμακευτικά σκευάσματα. Η μορφή των οργανώσεων αυτών συχνά ακολουθεί τη στρατηγική «αποσπασματικής συμμετοχής», όπου διάφορα υποσυστήματα (μεταφορείς, αποθηκάριοι, επιχειρηματίες) συνεργάζονται σε project-based βάση, με στόχο την απόκρυψη της συνολικής αλυσίδας. Σύμφωνα με μελέτη των Crain et al. (2019), οι οργανωμένες ομάδες χρησιμοποιούν ακόμη και παραδοσιακές μεθόδους συγκάλυψης που βασίζονται στη διαφθορά, την τρομοκράτηση μαρτύρων ή ανταγωνιστών, αλλά και στην αλλοίωση των οικονομικών τους στοιχείων μέσω συνεργατών επαγγελματιών, όπως λογιστών, συμβούλων και νομικών.

Επιπλέον, σε πολλές περιπτώσεις, όπως διαπιστώθηκε και από την Αστυνομική Διεύθυνση Οργανωμένου Εγκλήματος – οι ομάδες αυτές διασυνδέονται με διεθνή καρτέλ, ιδίως σε ό,τι αφορά το εμπόριο λαθραίων καπνικών, φαρμάκων και προϊόντων υψηλής φορολογίας (ΑΕΑ/ΚΑ/ΔΔΑ, 2020). Το στοιχείο της βίας, αν και δεν είναι πάντα έκδηλο, υπάρχει ως εργαλείο διαχείρισης ρίσκου ή επιβολής κυριαρχίας μεταξύ ανταγωνιστικών ομάδων. Οι Adejumo και Ogburie (2025) τονίζουν ότι με την είσοδο του fintech, του crypto και των διαδικτυακών πλατφορμών, οι εγκληματικές ομάδες μπορούν να χρηματοδοτούν επιχειρήσεις, να διακινούν πόρους και να αποκρύπτουν συναλλαγές με ελάχιστο φυσικό ίχνος.

Αυτή η ένταξη του λαθρεμπορίου στο οργανωμένο έγκλημα αναγνωρίζεται και θεσμικά. Ο Ποινικός Κώδικας στην Ελλάδα πλέον το περιλαμβάνει στις πράξεις που δύνανται να συσταθούν από εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187 ΠΚ), ενώ σύμφωνα με τον Καλλίρη (2020, σ. 242), η οργανωμένη μορφή λαθρεμπορίου σε είδη πρώτης ανάγκης (καύσιμα, φάρμακα) έχει αποκτήσει στρατηγική σημασία για δίκτυα που συνδέονται με μαύρη οικονομία, πολιτική επιρροή και ενίοτε τρομοκρατία.

3.3 Ρόλος επιχειρήσεων, τελωνείων, κρατικών λειτουργιών

Η συμμετοχή κρατικών υπαλλήλων, και ιδιαίτερα στελεχών των τελωνείων, αναδεικνύεται ως κρίσιμος παράγοντας που επιτρέπει τη διαίονιση του λαθρεμπορίου, μέσω παραλείψεων ή σκοπίμως ανεπαρκών ελέγχων. Όπως αναφέρει η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία (EPPO), η διαφθορά σε επίπεδο τελωνείων και υπηρεσιών οικονομικού ελέγχου αποτελεί προϋπόθεση για τη βιωσιμότητα των δικτύων λαθρεμπορίου. Στο ετήσιο δελτίο της EPPO (2023), επισημαίνεται η ανάγκη ποινικής διερεύνησης για δεκάδες περιπτώσεις «αδικαιολόγητης ανοχής» ή «ελλιπούς ελέγχου», ιδιαίτερα στις περιφέρειες με υψηλό όγκο διαμετακόμισης.

Η συστηματική εμπλοκή τελωνειακών καταγράφεται και στην Ελλάδα. Σύμφωνα με την ειδική έκθεση για το λαθρεμπόριο καυσίμων (2022), καταγγέλθηκε παραποίηση στα συστήματα εισροών-εκροών καυσίμων, ανοχή σε μεταφορές χωρίς συνοδευτικά έγγραφα, και καθυστέρηση στους ελέγχους για να διευκολυνθούν γνωστοί διακινητές. Επιπλέον, υπάρχει μια «οριζόντια διασύνδεση» ανάμεσα σε τελωνειακές υπηρεσίες, ελεγκτικούς μηχανισμούς και πολιτικά πρόσωπα, είτε μέσω τοπικών εξαρτήσεων, είτε μέσω χρηματισμού. Όπως σημειώνει και ο Καλλίρης (2022), η έννοια της διαφθοράς πρέπει να ιδωθεί όχι ως μεμονωμένο περιστατικό, αλλά ως στρατηγική επιλογή του εγκλήματος, που επενδύει στην πρόσβαση, την ανοχή και τη χειραγώγηση της διοίκησης.

Η χρήση της εγκληματολογικής λογιστικής, όπως αναλύει ο Felix (2022), μπορεί να οδηγήσει στον εντοπισμό συμπεριφορικών μοτίβων απάτης, ακόμη και όταν δεν υπάρχουν σαφείς αποδείξεις, καθώς τα ίχνη που αφήνουν οι εμπλεκόμενοι λειτουργοί, όπως για παράδειγμα ύποπτες καταθέσεις, αύξηση προσωπικής περιουσίας, μη δηλωμένα εισοδήματα κ.α. μπορούν να οδηγήσουν σε συσχετισμούς με κυκλώματα λαθρεμπορίου.

Επιπλέον, η ενεργή εμπλοκή ιδιωτικών επιχειρήσεων, ιδιαίτερα σε τομείς υψηλού ρίσκου όπως τα καύσιμα και ο χονδρικός εμπορικός τομέας, έχει τεκμηριωθεί σε πολυάριθμες έρευνες. Οι Huber και DiGabriele (2020) επισημαίνουν ότι παραδοσιακοί λογιστικοί ελιγμοί, όπως εικονικές τιμολογήσεις ή η δημιουργία offshore δομών,

χρησιμοποιούνται στρατηγικά από εταιρείες προκειμένου να διευκολύνουν ή να αποκρύψουν τη ροή παράνομων εμπορευμάτων. Η απουσία εσωτερικών ελέγχων, η αδιαφάνεια στις διαδικασίες συμμόρφωσης και η χαλαρή εποπτεία των θυγατρικών εντείνουν τις δυνατότητες συγκάλυψης. Σε ανάλογο πνεύμα, οι Modugu και Anyaduba (2013) τεκμηριώνουν ότι η σύμπραξη ανάμεσα σε ελεγκτικούς υπαλλήλους και οικονομικούς διευθυντές μπορεί να διευκολύνει τόσο τη νόθευση παραστατικών όσο και τη συγκάλυψη εικονικών φορτίων ή πληρωμών.

3.4 Διαδρομές και μεθοδολογίες απόκρυψης λαθρεμπορίου

Στο επίπεδο των διαδρομών, το λαθρεμπόριο παραποιημένων προϊόντων δεν περιορίζεται σε κλασικές διακρατικές ροές. Αντίθετα, οι εγκληματίες υιοθετούν τεχνικές διασποράς φορτίων μέσω μικρών αποστολών (small parcel shipments), εκμεταλλευόμενοι την ανεπάρκεια των τελωνείων να ελέγξουν κάθε μικρό πακέτο. Η χρήση ταχυδρομικών και courier υπηρεσιών, η κρυπτογράφηση ψηφιακών παραστατικών και η παραπλανητική επισήμανση του περιεχομένου είναι κοινές πρακτικές απόκρυψης (OECD, 2019, σ. 34–35). Οι εγκληματικές ομάδες προσαρμόζουν συνεχώς τις μεθόδους τους, διακινώντας τα προϊόντα σε κομμάτια, με ενδιάμεσους προορισμούς ή μέσω κρατών με χαλαρό θεσμικό έλεγχο. Η επιλογή τέτοιων κρατών δεν είναι τυχαία, καθώς πολλές φορές συνοδεύεται από τη δημιουργία λογιστικών και τραπεζικών σχημάτων που επιτρέπουν την απόκρυψη της πραγματικής προέλευσης των προϊόντων. Σύμφωνα με τους Gendron et al. (2020), η εγκληματολογική λογιστική επισημαίνει ότι τα ίδια δίκτυα που αναπτύσσουν πολύπλοκες διαδρομές αγαθών δημιουργούν παράλληλα offshore ή shell εταιρείες σε αυτές τις δικαιοδοσίες, με στόχο την κάλυψη της πραγματικής χρηματοροής.

Οι εγκληματικές ομάδες αξιοποιούν κενά στον χρηματοπιστωτικό αλλά και μη χρηματοπιστωτικό τομέα —όπως εικονικές πληρωμές με τρίτους (thirdparty payments), shell εταιρείες και πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης για να αποκρύψουν την προέλευση των κεφαλαίων και να τα εντάξουν σε νόμιμα οικονομικά κυκλώματα (FATF, 2020). Η παρακολούθηση αυτών των ροών προϋποθέτει τη χρήση forensic analytics για την ανίχνευση ασυνήθιστων προτύπων στις διασυνοριακές τραπεζικές συναλλαγές, στις τιμολογήσεις και στη ροή κεφαλαίων. Όπως προτείνει ο Wells (2017) η σύγκριση νομικών εγγράφων, εμπορικών τιμολογίων και δηλώσεων εισαγωγής αποτελεί καίριο βήμα για τον εντοπισμό εικονικών εταιρειών ή συναλλαγών, ενισχύοντας τη δυνατότητα ανατροπής ολόκληρου του λαθρεμπορικού σχήματος. Αυτές οι πρακτικές καταδεικνύουν μια πολύπλοκη γεωγραφία χρηματοοικονομικών συναλλαγών, όπου τα κεφάλαια κινούνται

παράλληλα με τις παράνομες μεταφορές αγαθών, καθιστώντας την παραπομπή στην πορεία τους (follow the money) κρίσιμο εργαλείο καταστολής.

4. Νομικό και Θεσμικό Πλαίσιο Αντιμετώπισης Λαθρεμπορίου

4.1 Ελληνική νομοθεσία

Η ελληνική νομοθεσία αντιμετωπίζει το λαθρεμπόριο ως έγκλημα που απειλεί τη δημοσιονομική σταθερότητα και την κοινωνική συνοχή. Καθοριστικό σημείο αποτέλεσε η τροποποίηση του άρθρου 187 ΠΚ με τον Ν. 4072/2012, εντάσσοντας για πρώτη φορά το λαθρεμπόριο στην έννοια της εγκληματικής οργάνωσης (Καλλίρης, 2022). Επιπλέον, η δημιουργία του Συντονιστικού Επιχειρησιακού Κέντρου (ΣΕΚ) είχε στόχο την ενίσχυση της διαλειτουργικότητας μεταξύ των αρχών (Λιμενικό, ΑΑΔΕ, ΣΔΟΕ) για την αποτροπή παράνομων διακινήσεων, ιδιαίτερα στον τομέα των καυσίμων (Βιδάλη, Γασπαρινάτου και Σταμούλη, 2020).

Η ελληνική έννομη τάξη αντιμετωπίζει το φαινόμενο του λαθρεμπορίου μέσω ενός συνδυασμού διοικητικών και ποινικών μηχανισμών, με θεμελιώδες σημείο αναφοράς τον Εθνικό Τελωνειακό Κώδικα (Ν. 2960/2001). Όπως αναλύεται διεξοδικά στη μελέτη της Αδάμου (2018), ο βασικός στόχος των διατάξεων περί λαθρεμπορίας δεν είναι απλώς η προστασία των εσόδων του κράτους, αλλά η διασφάλιση της λειτουργίας του συνόλου του εμπορικού και θεσμικού πλαισίου, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Αδάμου, 2018). Η εννοιολογική διεύρυνση του όρου "λαθρεμπόριο" καθιστά σαφές ότι πρόκειται για ένα δυναμικό φαινόμενο, το οποίο πλέον περιλαμβάνει όχι μόνο τυπικές μορφές παραβίασης τελωνειακών υποχρεώσεων, αλλά και παράνομη διακίνηση απαγορευμένων ή ειδικά ρυθμισμένων αγαθών, όπως πολιτιστικά αντικείμενα, ψευδοφαρμακευτικά σκευάσματα, ακόμα και τεχνολογικά προϊόντα (Αδάμου, 2018).

Από κατασκευής η νομοθεσία επιτρέπει τη διαβάθμιση της παραβατικής συμπεριφοράς, ενσωματώνοντας ρυθμίσεις που προβλέπουν διοικητικές κυρώσεις για ήσσονος σημασίας παραβάσεις, αλλά και αυστηρές ποινές για οργανωμένες μορφές λαθρεμπορίας με σκοπό τον προσπορισμό οικονομικού οφέλους ή την καταστρατήγηση απαγορεύσεων. Παράλληλα, αναγνωρίζεται ότι η υποκειμενική υπόσταση του δράστη και κυρίως η ύπαρξη δόλου διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην ποινική αξιολόγηση, ειδικά όταν προκύπτουν στοιχεία συμμετοχής πολλών προσώπων, νομικών και φυσικών, σε κυκλώματα διακίνησης (Αδάμου, 2018, σ. 213–216). Σημαντικό είναι επίσης και αυτό που αναφέρει η συγγραφέας σχετικά με τη συχνή σύγχυση αρμοδιοτήτων μεταξύ τελωνειακών και δικωτικών αρχών, φαινόμενο που εντείνεται από την ύπαρξη νομοθετικών ασαφειών και τη

μη επικαιροποιημένη ερμηνεία ορισμένων όρων, όπως ο «χρόνος εισαγωγής» ή η «τελωνειακή αξία».

Το ισχύον πλαίσιο καθιστά σαφές ότι ο ρόλος των τελωνειακών υπαλλήλων είναι κρίσιμος για τη διασφάλιση της ακεραιότητας του συστήματος, ωστόσο ο τρόπος που εφαρμόζεται ο νόμος στην πράξη υπονομεύεται συχνά από διοικητικά κενά, ελλείψεις τεχνικού εξοπλισμού και γραφειοκρατικές αγκυλώσεις. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει η μελέτη, ακόμη και περιπτώσεις εμφανών παραβάσεων δεν οδηγούν πάντα σε δήμευση ή αποτελεσματική τιμωρία, λόγω δυσλειτουργιών στον συντονισμό μεταξύ των εμπλεκόμενων υπηρεσιών (Αδάμου, 2018). Έτσι, αναδεικνύεται η ανάγκη όχι μόνο για βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου, αλλά και για αναβάθμιση της εφαρμοστικής ικανότητας του κράτους, ιδίως μέσω διαλειτουργικών πληροφοριακών συστημάτων, τεχνολογικής υποστήριξης των τελωνείων και εκπαίδευσης των στελεχών.

Η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των ελέγχων προϋποθέτει επίσης την ολιστική προσέγγιση του φαινομένου μέσα από τη σύνδεση των εθνικών πολιτικών με την παγκόσμια δυναμική του λαθρεμπορίου. Όπως τονίζει ο Bhasin (2015), χώρες με έντονη γεωστρατηγική θέση, όπως η Ελλάδα, οφείλουν να επενδύσουν σε μηχανισμούς έγκαιρης προειδοποίησης (early warning systems), σε risk profiling και σε ψηφιακά εργαλεία παρακολούθησης εμπορευματικών ροών. Επιπλέον, η εφαρμογή αρχών της εγκληματολογικής λογιστικής σε επίπεδο δημόσιας διοίκησης μπορεί να συμβάλει στον εντοπισμό ύποπτων μοτίβων διακίνησης και στη διασταύρωση δηλώσεων με τελωνειακά και τραπεζικά δεδομένα (Omar & Bakar, 2012). Η ενίσχυση των προληπτικών μηχανισμών, όπως η εκπαίδευση προσωπικού και η χρήση συστημάτων ιχνηλασιμότητας, μπορεί να βελτιώσει τη διοικητική ικανότητα των αρχών.

4.2 Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης ο κατακερματισμός αρμοδιοτήτων αντιμετωπίζεται μέσω της συνεργασίας μεταξύ των οργανισμών OLAF, Europol και FRONTEX. Η OLAF ερευνά απάτες κατά του κοινοτικού προϋπολογισμού και συνεργάζεται με τις τελωνειακές και δικαστικές αρχές για την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου (EPPO, 2023). Η FRONTEX ενισχύει την επιτήρηση συνόρων και τον εντοπισμό παράνομων φορτίων, ενώ η Europol αναπτύσσει στρατηγικές ανάλυσης εγκληματικών δικτύων σε συνεργασία με τα κράτη-μέλη (FARJ, 2024). Επιπρόσθετα, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναπτύξει ένα πλέγμα μηχανισμών που ενισχύουν τον διασυνοριακό συντονισμό, ιδίως μέσα από την αξιοποίηση των τελωνειακών πληροφοριακών συστημάτων (Customs Information System - CIS) και τη

συνεργασία μέσω του προγράμματος **Hercule III**, το οποίο χρηματοδοτεί δράσεις πρόληψης της απάτης και ενίσχυσης των ελεγκτικών ικανοτήτων των κρατών-μελών (European Commission, 2020). Η FRONTEX, αν και εστιάζει κυρίως στη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων, συμβάλλει ενεργά στον εντοπισμό λαθρεμπορικών δραστηριοτήτων, μέσω στοχευμένων επιχειρήσεων επιτήρησης και συνεργασίας με τα εθνικά τελωνεία (INTERPOL, 2021). Εντούτοις, το θεσμικό κενό που παρατηρείται στην εναρμόνιση των τελωνειακών πρακτικών εντός της Ε.Ε. δημιουργεί ευκαιρίες για εκμετάλλευση από οργανωμένα κυκλώματα (Huber & DiGabrielle, 2009). Παρά τις σημαντικές τεχνολογικές επενδύσεις και την ύπαρξη κοινών εργαλείων, το πρόβλημα της μη ενιαίας αξιοποίησης τους σε όλα τα κράτη-μέλη παραμένει. Για παράδειγμα, η δυνατότητα ανάλυσης τελωνειακών δεδομένων μέσω συστημάτων forensic analytics δεν έχει ενσωματωθεί σε όλες τις εθνικές τελωνειακές αρχές. Αυτό οδηγεί σε ασυνέχειες στη συλλογή και την ερμηνεία των στοιχείων που σχετίζονται με τη ροή αγαθών και τη φορολογική απάτη.

Πέραν των τριών αυτών οργανισμών, η Ε.Ε. έχει επενδύσει σε πληροφοριακά εργαλεία, όπως το Customs Information System (CIS), που επιτρέπει την ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ των τελωνειακών αρχών των κρατών-μελών. Το πρόγραμμα Hercule III συνέβαλε ουσιαστικά στη χρηματοδότηση δράσεων κατά της απάτης και στην ενίσχυση των ικανοτήτων ελέγχου, ενώ η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία (EPPO) έχει αναλάβει την ποινική δίωξη περιπτώσεων απάτης κατά του προϋπολογισμού της Ε.Ε., στις οποίες εμπίπτει και το λαθρεμπόριο (European Commission, 2020). Ωστόσο, η ασυμμετρία στην εφαρμογή ελέγχων και η απουσία ενιαίας προσέγγισης στην καταγραφή στοιχείων επιτρέπει στα οργανωμένα δίκτυα να εκμεταλλεύονται τα θεσμικά χάσματα μεταξύ των κρατών-μελών (Huber & DiGabrielle, 2009).

Η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (EPPO) ενίσχυσε την αποτελεσματικότητα στην ποινική δίωξη διακρατικών υποθέσεων, ιδίως σε περιπτώσεις διασυνοριακού λαθρεμπορίου προϊόντων με υψηλό ΦΠΑ, ενώ είναι χαρακτηριστικό ότι η EPPO κατέγραψε το 2023 περισσότερες από 70 υποθέσεις παραβίασης τελωνειακής και φορολογικής νομοθεσίας με στοιχεία διαφθοράς ή δόλου (EPPO, 2023). Αξιοσημείωτη είναι, επίσης, η ενίσχυση του ρόλου της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (EPPO), η οποία έχει πλέον αρμοδιότητα να ερευνά υποθέσεις που αφορούν οικονομικά εγκλήματα σε βάρος των συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η απάτη στον ΦΠΑ και το τελωνειακό λαθρεμπόριο. Η συνεργασία μεταξύ της OLAF, της Europol και της FRONTEX έχει αρχίσει να αποκτά πιο επιχειρησιακό χαρακτήρα, ιδιαίτερα σε περιοχές αυξημένου κινδύνου, όπως τα μεγάλα λιμάνια ή τα σύνορα με τρίτες χώρες. Ωστόσο, εξακολουθούν να παρατηρούνται καθυστερήσεις στην πλήρη εφαρμογή κοινών βάσεων δεδομένων ή μηχανισμών

ανταλλαγής πληροφορίας, γεγονός που μειώνει τη συνοχή των προσπαθειών. Επιπλέον, όπως επισημαίνει ο Wells (2017), η συνεργασία σε επίπεδο Ε.Ε. θα πρέπει να περιλαμβάνει και κοινά πρωτόκολλα λογιστικού ελέγχου, ώστε να μπορούν να εφαρμόζονται ενιαίοι κανόνες forensic auditing στις υποθέσεις που εμπíπτουν στην αρμοδιότητα της ΕΡΡΟ ή της ΟΛΑΡ. Η εναρμόνιση αυτών των πρακτικών θα διευκόλυνε τη διασταύρωση οικονομικών δεδομένων και τον εντοπισμό ύποπτων εταιρικών συμπεριφορών, ιδίως σε περιπτώσεις ενδοκοινοτικής απάτης και εικονικών συναλλαγών (Wells, 2017).

4.3 Διεθνές δίκαιο και συμβάσεις

Το διεθνές πλαίσιο διαμορφώνεται μέσα από συμβάσεις και επιχειρησιακά προγράμματα διεθνών οργανισμών όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τελωνείων (WCO), η UNODC και η INTERPOL. Ο WCO προωθεί το πλαίσιο SAFE Framework of Standards, ενισχύοντας τους τελωνειακούς ελέγχους παγκοσμίως (UNODC, 2022). Η UNODC με το Container Control Programme εκπαιδεύει τελωνειακούς και λιμενικούς υπαλλήλους στην ανίχνευση παράνομων φορτίων (UNODC, 2023). Η INTERPOL παρέχει την πλατφόρμα I-24/7 για τη διακίνηση πληροφοριών και καταγραφών σχετικά με υπόπτους, επιχειρήσεις και οχήματα που εμπλέκονται σε διασυνοριακό λαθρεμπόριο (Interpol, 2022).

Ωστόσο, η πραγματική πρόκληση παραμένει η συνέργεια των διεθνών εργαλείων με τις εθνικές αρχές, ιδίως όσον αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών και την επιβολή κυρώσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, ο ΟΗΕ μέσω της Σύμβασης κατά του Διασυνοριακού Οργανωμένου Εγκλήματος (UNTOC) και της Σύμβασης κατά της Διαφθοράς (UNCAC) προωθεί την τυποποίηση νομικών πρακτικών και την ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας σε περιπτώσεις λαθρεμπορίου που συνδέονται με ξέπλυμα χρήματος ή χρηματοδότηση τρομοκρατίας (United Nations, 2004). Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης της Απάτης (OLAF) διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο στην έρευνα παρατυπιών που σχετίζονται με διασυνοριακή διακίνηση προϊόντων, ενώ η FRONTEX ενισχύει επιχειρησιακά τις τελωνειακές και αστυνομικές αρχές στα εξωτερικά σύνορα (OLAF, 2021; FRONTEX, 2022).

Η εγκληματολογική λογιστική, όπως υπογραμμίζουν οι Huber και DiGabriele (2009), μπορεί να υποστηρίξει τη διεθνή καταπολέμηση του λαθρεμπορίου μέσω της χαρτογράφησης παράνομων ροών κεφαλαίων και της διασταύρωσης δεδομένων μεταξύ διαφορετικών δικαιοδοσιών. Η συνεισφορά αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε περιβάλλοντα όπου υφίστανται περίπλοκα offshore σχήματα, μεταφορικές εταιρείες-βιτρίνες ή χρηματοπιστωτικοί διαμεσολαβητές που καθιστούν αδιαφανή την προέλευση και

διακίνηση των χρημάτων (Huber, 2017; Forensic Accounting and Fraud Detection, 2019). Συνεπώς, η ενίσχυση των διακρατικών πρωτοκόλλων κοινών ερευνών (joint Investigations) και η αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων – όπως blockchain ή open-source intelligence platforms – αποτελούν κρίσιμους μοχλούς πρόληψης και καταστολής του φαινομένου σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η εφαρμογή αυτών των διεθνών πλαισίων στην ελληνική πραγματικότητα, ωστόσο, παραμένει αποσπασματική. Αν και η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά σε διεθνείς οργανισμούς όπως ο WCO και η OLAF, η πρακτική υιοθέτηση εργαλείων, όπως τα risk assessment templates του SAFE Framework ή η διαλειτουργική χρήση του I-24/7 της INTERPOL, είναι περιορισμένη (Interpol, 2022· UNODC, 2023). Συνεπώς, η πρόκληση για την Ελλάδα δεν έγκειται στην απουσία νομικού πλαισίου, αλλά στην αποτελεσματική αξιοποίηση των διαθέσιμων διακρατικών μηχανισμών.

4.4 Κενά, προκλήσεις και αντικρουόμενες αρμοδιότητες

Ένα από τα σοβαρότερα εμπόδια στην αποτελεσματική αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου στην Ελλάδα συνίσταται στα διοικητικά και θεσμικά κενά που εντοπίζονται τόσο στο ρυθμιστικό πλαίσιο όσο και στη λειτουργία των εμπλεκόμενων αρχών. Όπως επισημαίνει η Αδάμου (2018), η πολλαπλότητα αρμοδιοτήτων μεταξύ τελωνείων, φορολογικών υπηρεσιών, αστυνομίας, λιμενικού και εισαγγελικών αρχών δημιουργεί επικαλύψεις, σύγχυση καθηκόντων και καθυστερήσεις στην απονομή δικαιοσύνης, ειδικά όταν η υπόθεση εμπίπτει σε περισσότερες από μία δικαιοδοσίες. Σε πολλές περιπτώσεις, η τελωνειακή αρχή καλείται να ενεργήσει μονομερώς ή να αναμείνει άλλους φορείς, οδηγώντας σε απώλεια κρίσιμου χρόνου και υπονόμηση της αποτελεσματικότητας των ελέγχων.

Η νομοθεσία, παρότι τυπικά ορίζει τις αρμοδιότητες κάθε υπηρεσίας, δεν περιλαμβάνει σαφείς μηχανισμούς διαλειτουργικότητας, ούτε ορίζει με ακρίβεια διαδικασίες συνεργασίας ή διαμοιρασμού πληροφοριών μεταξύ των υπηρεσιών. Αυτό το θεσμικό έλλειμμα οδηγεί σε πρακτικά προβλήματα, όπως η αδυναμία ενοποίησης δεδομένων ή η καθυστερημένη αντίδραση σε πληροφορίες που σχετίζονται με υπόπτους ή δίκτυα διακίνησης (Αδάμου, 2018). Το πρόβλημα γίνεται εντονότερο λόγω της απουσίας μιας κεντρικής συντονιστικής αρχής, που θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ενιαίο σημείο ελέγχου και επίβλεψης των διαδικασιών δίωξης και πρόληψης.

Επιπλέον, καταγράφονται κενά στην υλικοτεχνική υποδομή των τελωνείων, τα οποία δεν διαθέτουν πάντα τον απαραίτητο τεχνολογικό εξοπλισμό για τη διενέργεια

αποτελεσματικών και γρήγορων ελέγχων (όπως συστήματα σάρωσης, φορητούς αναλυτές ή πλατφόρμες διασύνδεσης με άλλες βάσεις δεδομένων). Οι ελλείψεις αυτές δεν είναι μόνο τεχνικής φύσης αλλά και ανθρώπινου δυναμικού, αφού η συνεχής υποστελέχωση και η ανεπαρκής επιμόρφωση των υπαλλήλων περιορίζουν δραστικά τη δυνατότητα εντοπισμού πολύπλοκων μορφών λαθρεμπορίου, όπως η διακίνηση μέσω εικονικών εξαγωγών ή ενδοκοινοτικής μετακίνησης (Αδάμου, 2018).

Η αποτελεσματικότητα των θεσμικών μηχανισμών καταπολέμησης του λαθρεμπορίου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την εσωτερική οργάνωση του κράτους και τη διοικητική του επάρκεια. Όπως σημειώνει το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE, 2020), η κρίση σε συνδυασμό με την πανδημία έδειξε τη διαχρονική υστέρηση της δημόσιας διοίκησης ως προς την ψηφιακή επάρκεια, την ταχύτητα απόκρισης και τη δυνατότητα ενιαίας εποπτείας των ελεγκτικών λειτουργιών.

Παρά την πληθώρα φορέων και εργαλείων, υπάρχουν σημαντικά θεσμικά και επιχειρησιακά κενά. Η αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων μεταξύ φορέων, όπως η ΑΑΔΕ, το ΣΔΟΕ και τα Υπουργεία Δημόσιας Τάξης και Οικονομικών, δυσχεραίνει τον συντονισμό (Καλλίρης, 2022). Αντίστοιχα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ασυμμετρία μεταξύ εθνικών νομοθεσιών και η απουσία κοινής ηλεκτρονικής πλατφόρμας εμποδίζουν την αποδοτική καταγραφή και διασταύρωση στοιχείων (EPPO, 2023).

Επιπλέον, η υποστελέχωση και η έλλειψη εξειδικευμένων ελεγκτών αποδυναμώνουν τη δυνατότητα ουσιαστικού ελέγχου, ιδιαίτερα στα σύνορα και στους κρίσιμους τομείς καυσίμων και καπνικών (Bhasin, 2016).

Σε αυτό το περιβάλλον, η εισαγωγή προηγμένων εργαλείων εγκληματολογικής λογιστικής μπορεί να αποτελέσει κρίσιμο βήμα προς τον εντοπισμό συστηματικών αποκλίσεων, την κατανόηση της διαδρομής των παράνομων ροών και την ανίχνευση διασυνδεδεμένων παραβατικών δραστηριοτήτων. Όπως αναδεικνύουν οι Bierstaker, Brody και Pacini (2006), η αποτελεσματική πρόληψη της απάτης απαιτεί την ενοποίηση δεδομένων, την ανάλυση προτύπων συμπεριφοράς και τη χρήση τεχνικών όπως η ανάλυση συναλλαγών, το data mining και η παρακολούθηση σε πραγματικό χρόνο. Οι χώρες που έχουν προχωρήσει σε διαλειτουργικές λύσεις (όπως οι ΗΠΑ και ο Καναδάς) αξιοποιούν τεχνολογίες blockchain και πλατφόρμες τεχνητής νοημοσύνης για την παρακολούθηση εμπορευματικών ροών και την πρόβλεψη παρατυπιών (Omar & Bakar, 2012).

Τέλος, είναι αναγκαία η διαμόρφωση ενός κοινού πλαισίου λειτουργίας, με κωδικοποιημένες διαδικασίες συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων υπηρεσιών. Η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι η ίδρυση κοινών κέντρων πληροφοριών (fusion centers) μπορεί να ενισχύσει τη συλλογή και διαμοίραση κρίσιμων πληροφοριών, μειώνοντας δραστικά το

περιθώριο ασυνεννοησίας ή καθυστέρησης. Η εφαρμογή τέτοιων πρακτικών, παράλληλα με την ενίσχυση των εσωτερικών μηχανισμών λογοδοσίας, μπορεί να αποτελέσει στρατηγικό μοχλό ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας και της διαφάνειας στον αγώνα κατά του λαθρεμπορίου.

5. Οικονομικές προσεγγίσεις στα πλαίσια του λαθρεμπορίου

5.1 Οικονομικές Επιπτώσεις και Προσδιορισμός Κόστους του Λαθρεμπορίου

Το λαθρεμπόριο δεν αποτελεί μόνο παραβατική πρακτική, αλλά ένα ιδιαίτερα προσοδοφόρο οικονομικό φαινόμενο που εκμεταλλεύεται στρεβλώσεις στις αγορές, την ανομοιογένεια της φορολογίας και τη ζήτηση προϊόντων με υψηλό κόστος ή περιορισμένη διαθεσιμότητα. Η τιμολογιακή διαφοροποίηση προϊόντων όπως καπνός, καύσιμα και φάρμακα οδηγεί σε «οικονομικά κίνητρα μεταφοράς», όπως τα περιγράφει η οικονομική θεωρία, καθιστώντας τις παραμεθόριες περιοχές ιδανικά σημεία εισόδου ή εξαγωγής παράνομων φορτίων (FATF, 2020).

Τα δεδομένα του 2023 αποκαλύπτουν επίσης μια αύξηση κατά 13,1% στα συνολικά έσοδα των Φορολογικών Περιφερειών και των Ελεγκτικών Κέντρων (από 40,19 σε 45,46 δισ. ευρώ) (ΑΑΔΕ, 2023, σ. 2.3). Αυτή η αύξηση δεν οφείλεται αποκλειστικά σε γενική οικονομική ανάκαμψη, αλλά και στην εντατικοποίηση των ελέγχων και τον εκσυγχρονισμό των διαδικασιών, ιδιαίτερα μέσω της ψηφιοποίησης των ελέγχων και της αναγνώρισης κινδύνου. Το οικονομικό όφελος από τη βελτιωμένη αποτελεσματικότητα αποτελεί ισχυρή ένδειξη ότι οι κυβερνητικές επενδύσεις σε τεχνολογικά εργαλεία δεν αποτελούν κόστος, αλλά βιώσιμο δημοσιονομικό πλεονέκτημα που αυξάνει τη φορολογική βάση και περιορίζει τις απώλειες λόγω λαθρεμπορίου.

Η έκθεση του ΟΟΣΑ (OECD, 2019) τεκμηριώνει με σαφήνεια ότι η διακίνηση παραποιημένων και λαθραίων προϊόντων αποτελεί σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα για την παγκόσμια οικονομία, υπονομεύοντας την καινοτομία, τις επενδύσεις, τα δημόσια έσοδα και τη βιωσιμότητα των νόμιμων επιχειρήσεων. Η οικονομική ανάλυση επιβεβαιώνει πως η συνολική αξία των παραποιημένων αγαθών που διακινούνται διεθνώς ξεπερνά τα 500 δισ. δολάρια ετησίως, ποσοστό που αντιστοιχεί στο 3,3% του παγκόσμιου εμπορίου (OECD, 2019). Για χώρες με περιορισμένους ελεγκτικούς μηχανισμούς, όπως η Ελλάδα, οι απώλειες φορολογικών εσόδων και η πίεση στον νόμιμο επιχειρηματικό τομέα είναι ακόμα πιο εμφανείς.

Η IOBE (2020) αναλύει πως οι υπερφορολογήσεις δημιουργούν ακούσιες στρεβλώσεις στη ζήτηση, ενθαρρύνοντας τη στροφή προς φθηνότερα, μη φορολογημένα

προϊόντα. Συγκεκριμένα, στον τομέα του καπνού, σημειώνεται πως περίπου το 23% της κατανάλωσης σε Ελλάδα και Βουλγαρία προέρχεται από μη κανονικά δασμολογημένα προϊόντα, με σημαντικές απώλειες εσόδων για τα κράτη. Παράλληλα, η έκθεση της ΑΑΔΕ (2023) αναδεικνύει τον ρόλο του παράνομου εμπορίου καυσίμων, εκτιμώντας πως το λαθρεμπόριο αντιπροσωπεύει απώλειες άνω των 200 εκατομμυρίων ευρώ ετησίως μόνο από τον ΦΠΑ και τον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης. Τα οικονομικά κίνητρα ενισχύονται από τη διαφθορά και την ελλιπή εποπτεία στα τελωνεία ή τους ελέγχους διακίνησης.

Η θεωρία της ορθολογικής επιλογής εξηγεί επαρκώς τη συμπεριφορά των εγκληματικών δικτύων, που εντάσσουν το λαθρεμπόριο σε ένα γενικότερο επιχειρησιακό μοντέλο μεγιστοποίησης του κέρδους με ελεγχόμενο ρίσκο (Levi & Soudijn, 2021). Σε αυτό το πλαίσιο, η αδυναμία αποτροπής από το κράτος ή οι μικρές ποινές λειτουργούν ως επιπλέον ενθάρρυνση.

Η οικονομική ζημία του λαθρεμπορίου είναι δύσκολο να μετρηθεί με ακρίβεια λόγω της φύσης της δραστηριότητας. Ωστόσο, υπάρχουν αξιόπιστες εκτιμήσεις για ορισμένους τομείς. Η έκθεση του ΣΔΟΕ (2022) σημειώνει ότι το συνολικό ύψος των απωλειών από αδήλωτα ή παραποιημένα καπνικά προϊόντα το 2021 ξεπέρασε τα 700 εκατ. ευρώ. Παράλληλα, ο IOBE (2020) υπολογίζει πως οι έμμεσες επιπτώσεις –όπως η μείωση της ανταγωνιστικότητας νόμιμων επιχειρήσεων, η αποδυνάμωση της εφοδιαστικής αλυσίδας και η αύξηση της παραοικονομίας οδηγούν σε αρνητικό δημοσιονομικό πολλαπλασιαστή. Είναι σημαντικό επίσης πως το φαινόμενο επιδρά επιβλαβώς στην εθνική οικονομία όχι μόνο μέσω απωλειών, αλλά και μέσω της διατάραξης θεμιτού ανταγωνισμού. Οι νόμιμες επιχειρήσεις πλήττονται λόγω αδυναμίας ανταγωνισμού με παράνομα δίκτυα που αποφεύγουν φόρους, περιορισμούς και κανόνες ασφάλειας (IOCTA, 2023).

Η οικονομική βιβλιογραφία τονίζει πως η αύξηση του λαθρεμπορίου οδηγεί σε μακροοικονομική αστάθεια, κυρίως μέσω:

- μείωσης των δημοσίων επενδύσεων λόγω περιορισμένων φορολογικών εσόδων,
- διαβρωτικής επίδρασης στη φορολογική συμμόρφωση (Wells, 2017),
- δημιουργίας «σκιάδους οικονομίας» με υψηλό βαθμό ρευστότητας, αδήλωτης απασχόλησης και φοροδιαφυγής (Αδάμου, 2021).

Το λαθρεμπόριο, ανεξαρτήτως του αντικειμένου του (καπνού, καυσίμων, φαρμάκων, κ.ά.), επιφέρει σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις στα δημόσια έσοδα, υπονομεύοντας τη σταθερότητα των φορολογικών και ελεγκτικών μηχανισμών. Η αδυναμία είσπραξης δασμών, ειδικών φόρων κατανάλωσης και ΦΠΑ μεταφράζεται σε απώλεια εκατομμυρίων ευρώ, γεγονός που επιβαρύνει το δημοσιονομικό ισοζύγιο και συχνά οδηγεί

σε δυσανάλογη φορολόγηση των συμμορφούμενων πολιτών και επιχειρήσεων (Ali et al., 2024). Η απώλεια αυτή δεν είναι μόνο αριθμητική· επηρεάζει και την αναδιανεμητική ικανότητα του κράτους, μειώνοντας τη δυνατότητα παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και δημιουργώντας ανισότητες.

Παράλληλα, η υποκατάσταση της νόμιμης παραγωγής και διάθεσης από παράνομες μορφές προκαλεί στρεβλώσεις στον ανταγωνισμό και αποθαρρύνει την επενδυτική δραστηριότητα, ιδίως σε κλάδους με υψηλή φορολογική επιβάρυνση (π.χ. προϊόντα καπνού ή καύσιμα). Η έλλειψη ίσων όρων αγοράς μπορεί να εκτοπίσει υγιείς επιχειρηματικές μονάδες, ενώ παράλληλα ενισχύει σκιώδεις οικονομικές δραστηριότητες που διαχέονται στην επίσημη οικονομία μέσω μηχανισμών «ξεπλύματος» χρημάτων (Osaloní & Igbekoγί, 2023).

Μια επιπλέον πτυχή είναι η πολυπλοκότητα υπολογισμού της πραγματικής ζημίας. Το πραγματικό κόστος δεν περιορίζεται μόνο στις απώλειες εσόδων, αλλά εκτείνεται και στις δαπάνες ενίσχυσης των ελεγκτικών μηχανισμών, στην απομείωση της εμπιστοσύνης των πολιτών στους θεσμούς, και στην αρνητική διεθνή εικόνα της χώρας (Adejumo & Ogburie (2025). Επιπλέον, η αλληλεπίδραση του λαθρεμπορίου με οργανωμένες μορφές εγκληματικότητας και η εμπλοκή διεθνικών δικτύων καθιστούν το φαινόμενο ιδιαίτερα περίπλοκο στην οικονομική του αποτίμηση.

Ο ρόλος της εγκληματολογικής λογιστικής (forensic accounting) στην εκτίμηση του κόστους αυτών των δραστηριοτήτων αποδεικνύεται καθοριστικός. Μέσω τεχνικών ανάλυσης δεδομένων, όπως η προγνωστική στατιστική (predictive modeling), τα forensic audits και οι εσωτερικοί έλεγχοι, είναι δυνατός ο εντοπισμός ασυνεπειών και η χαρτογράφηση ύποπτων συναλλαγών, συνεισφέροντας τόσο στην πρόληψη όσο και στην αποκατάσταση (Haun et al., 2024).

5.2 Εκτίμηση και Μοντελοποίηση Ρίσκου στο Πλαίσιο του Λαθρεμπορίου

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ανάλυση της ελαστικότητας ζήτησης: τα λαθραία προϊόντα δεν αφορούν μόνο είδη πολυτελείας, αλλά και βασικά αγαθά, όπως καπνικά, φαρμακευτικά και είδη καθημερινής κατανάλωσης, με αποτέλεσμα να επηρεάζουν άμεσα τις τοπικές αγορές και να στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό (OECD, 2019). Οι νόμιμες επιχειρήσεις, ιδίως μικρού και μεσαίου μεγέθους, συχνά αδυνατούν να ανταγωνιστούν τις τιμές των παραποιημένων αγαθών, γεγονός που οδηγεί είτε σε μείωση κερδών, είτε σε έξοδο από την αγορά.

Επιπλέον, ο ΟΟΣΑ αναδεικνύει τον αντίκτυπο στην απασχόληση, καθώς εκτιμά ότι ο λαθρεμπορικός και παραποιημένος κλάδος αποσπά θέσεις εργασίας από τον νόμιμο τομέα, περιορίζοντας τα εισοδήματα και ενισχύοντας την παραοικονομία. Παράλληλα, καταγράφεται σημαντική μείωση των δημοσίων εσόδων, τόσο από άμεσους φόρους και δασμούς όσο και από εισφορές κοινωνικής ασφάλισης (OECD, 2019). Η έκθεση τονίζει ότι η φορολογική απώλεια δεν περιορίζεται μόνο στην εφοδιαστική αλυσίδα, αλλά επεκτείνεται και σε συμπληρωματικούς τομείς όπως μεταφορές, αποθήκευση και λιανική διάθεση.

Η ακριβής εκτίμηση του ρίσκου που ενέχει το λαθρεμπόριο απαιτεί πολύπλευρη προσέγγιση, δεδομένου του πολυπαραγοντικού του χαρακτήρα. Στο επίκεντρο αυτής της διαδικασίας βρίσκονται η ποσοτικοποίηση της έκθεσης σε απώλειες, η πιθανότητα εμφάνισης περιστατικών απάτης και η δυνατότητα ανίχνευσής τους. Οι επιστημονικές προσεγγίσεις του forensic risk modeling βασίζονται στη στατιστική συσχέτιση μεταξύ ύποπτων εμπορικών μοτίβων, μη τυπικών λογιστικών εγγραφών και γεωγραφικών ή θεσμικών παραγόντων (Haun et al., 2024).

Η ανάλυση κινδύνου στο πλαίσιο της εγκληματολογικής λογιστικής αξιοποιεί τις αρχές της εσωτερικής ελεγκτικής και τις τεχνικές των investigative audits, όπου το ρίσκο υπολογίζεται βάσει ιστορικών δεδομένων, δεικτών απόκλισης και σύνθετων οικονομετρικών μοντέλων (Alshammari, 2024). Για παράδειγμα, η επανάληψη τιμολογίων με μηδενικό ΦΠΑ σε εισαγωγικές συναλλαγές ή η ασυνήθιστη γεωγραφική κατανομή προμηθευτών και πελατών συνιστούν ισχυρές ενδείξεις πιθανών παράνομων πρακτικών.

Η χρήση εργαλείων data analytics και τεχνητής νοημοσύνης επιτρέπει πλέον τη διαρκή παρακολούθηση κρίσιμων μεταβλητών, δημιουργώντας «έξυπνα» συστήματα αξιολόγησης ρίσκου που ενσωματώνουν δεδομένα από τελωνειακές ροές, εμπορικά μητρώα, λογιστικά φύλλα και φορολογικά στοιχεία. Οι τεχνικές αυτές, που περιλαμβάνουν clustering, anomaly detection και neural networks, προσφέρουν μεγαλύτερη ακρίβεια στον προσδιορισμό και τη διαβάθμιση των κινδύνων (Hilal et al., 2022). Σε αντίστοιχες εφαρμογές στο Ηνωμένο Βασίλειο και τον Καναδά, όπως παρουσιάζουν οι Singleton και Singleton (2010), έχει παρατηρηθεί ότι τα analytics αυτά γίνονται πιο αποτελεσματικά όταν συνδυάζονται με εσωτερικά warning systems που ανιχνεύουν μεταβολές στη συμπεριφορά των οικονομικών μονάδων. Οι συντάκτες προτείνουν ένα «feedback loop» μεταξύ ανθρώπινης αξιολόγησης και μηχανικής μάθησης, ώστε το σύστημα να γίνεται διαρκώς πιο ακριβές στον εντοπισμό ανωμαλιών.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης πως τα πιο εξελιγμένα μοντέλα ρίσκου πλέον δεν περιορίζονται στη διάγνωση παρελθοντικών παρανομιών, αλλά λειτουργούν προληπτικά, εντοπίζοντας σημεία πιθανής εκτροπής πριν αυτές συμβούν. Αυτή η στροφή από το reactive

στο predictive framework ενισχύει σημαντικά τις δυνατότητες καταστολής του λαθρεμπορίου από ελεγκτικούς μηχανισμούς και τελωνειακές αρχές (Osaroni & Igbekoyi 2023). Οι κοινωνικές συνέπειες του λαθρεμπορίου δεν περιορίζονται στην οικονομική ζημία του κράτους. Η κυκλοφορία παραποιημένων ή επικίνδυνων προϊόντων, όπως νοθευμένα καύσιμα ή ακατάλληλα καπνικά, δημιουργεί σοβαρούς κινδύνους για τη δημόσια υγεία. Παράλληλα, το εύρος και η συστηματικότητα της παραοικονομίας τείνουν να ενισχύουν φαινόμενα δυσπιστίας απέναντι στους θεσμούς και να υπονομεύουν τη φορολογική συνείδηση. Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί και το λαθρεμπόριο πολιτιστικών αγαθών, το οποίο αφαιρεί από μια κοινωνία σημαντικά στοιχεία της ιστορικής της ταυτότητας και αποδυναμώνει τη συλλογική μνήμη.

5.3 Ο ρόλος της εγκληματολογικής λογιστικής στην ποσοτικοποίηση απωλειών λόγω λαθρεμπορίου

Η εγκληματολογική λογιστική προσφέρει ουσιώδη εργαλεία για την ποσοτικοποίηση των οικονομικών απωλειών που προκαλούνται από το λαθρεμπόριο, ιδίως μέσω της συστηματικής παρακολούθησης και διερεύνησης ροών κεφαλαίων, τιμολογήσεων και αποθεμάτων. Όπως επισημαίνεται από τους Anghel και Roenaru (2023), η ικανότητα των forensic auditors να εντοπίζουν σημεία αποκλίσεων μεταξύ πραγματικών και αναμενόμενων οικονομικών δεικτών συμβάλλει καθοριστικά στον υπολογισμό της έκτασης του οικονομικού εγκλήματος. Μέσω της συλλογής δεδομένων από ελεγκτικούς μηχανισμούς, τραπεζικές ροές και λογιστικά αρχεία, είναι δυνατή η εκτίμηση του ύψους της διαφυγούσας φορολογητέας ύλης, καθώς και των ελλειμμάτων σε έσοδα ΦΠΑ ή ειδικών φόρων κατανάλωσης, όπως αναλύει και η μελέτη των Ali et al. (2024).

Παράλληλα, τα ευρήματα από τον έλεγχο οικονομικών παρατυπιών που εντοπίζονται στις εταιρικές δηλώσεις αποκαλύπτουν μοτίβα υπεξαίρεσης, εικονικών τιμολογήσεων ή συνειδητής απόκρυψης διακίνησης αγαθών, πρακτικές που είναι χαρακτηριστικές στις περιπτώσεις λαθρεμπορίου, όπως τονίζουν και οι Ali et al. (2024). Η εγκληματολογική λογιστική, όταν συνδυάζεται με μοντέλα ανάλυσης κινδύνου και οικονομικής αποδοτικότητας, επιτρέπει την ορθότερη προσέγγιση των πραγματικών επιπτώσεων του φαινομένου σε επίπεδο ΑΕΠ, απασχόλησης και φορολογικών απωλειών. Η ποσοτικοποίηση αυτή είναι ζωτικής σημασίας όχι μόνο για την κατανόηση της σοβαρότητας του προβλήματος, αλλά και για τη χάραξη στοχευμένων πολιτικών καταστολής και πρόληψης.

Η διεθνής πρακτική εφαρμόζει πλέον προηγμένα μοντέλα πρόβλεψης με βάση οικονομικά και λογιστικά δεδομένα. Ο ΟΟΣΑ (2021) επισημαίνει πως τα μοντέλα ανάλυσης κινδύνου με χρήση Big Data και predictive analytics μπορούν να εντοπίσουν ασυνήθιστες ροές αγαθών, μεταβολές στη φορολογική συμπεριφορά και ανωμαλίες στους τελωνειακούς ελέγχους. Ο Wells (2017) προτείνει την αξιοποίηση συγκριτικών ελέγχων τιμολόγησης, τραπεζικών καταθέσεων και cash-flow analysis για τον εντοπισμό εικονικών συναλλαγών ή προσχηματικών εταιρειών. Η εφαρμογή forensic analytics βοηθά στον εντοπισμό παρατυπιών μέσω παρακολούθησης patterns σε μεγάλα δεδομένα (Gendron et al., 2020). Η χρήση εργαλείων blockchain για την ιχνηλασιμότητα αγαθών (ειδικά στα καπνικά και φαρμακευτικά προϊόντα) συνδυάζεται με στατιστική ανάλυση οικονομικών ροών για να εντοπίζονται τα σημεία υψηλού κινδύνου λαθρεμπορικής δραστηριότητας.

Παρά το θεωρητικό πλεονέκτημα της εγκληματολογικής λογιστικής, η αξιοποίησή της στην Ελλάδα παραμένει περιορισμένη. Σύμφωνα με το IOBE (2020), δεν υφίσταται θεσμοθετημένο πλαίσιο ενσωμάτωσης των forensic εργαλείων στις διαδικασίες ελέγχου της ΑΑΔΕ ή του ΣΔΟΕ. Η εφαρμογή τέτοιων πρακτικών θα μπορούσε να οδηγήσει σε αποτελεσματικότερη καταγραφή της διαφυγούσας φορολογικής ύλης, ειδικά σε κλάδους υψηλού κινδύνου όπως τα καύσιμα και τα καπνικά. Επιπλέον, μια διατομεακή ομάδα ελέγχου, αποτελούμενη από τελωνειακούς, λογιστές και ειδικούς στα οικονομικά εγκλήματα, θα μπορούσε να αξιοποιήσει εργαλεία forensic analytics σε πραγματικό χρόνο, ενισχύοντας σημαντικά την επιχειρησιακή απόδοση των ελέγχων.

5.4 Κόστος πρόληψης & τεχνολογικές παρεμβάσεις

Η συγκριτική ανάλυση μεταξύ του κόστους εφαρμογής μηχανισμών πρόληψης και του συνολικού οικονομικού αντίκτυπου από το λαθρεμπόριο καταδεικνύει πως οι επενδύσεις στην εγκληματολογική λογιστική και στους εσωτερικούς ελέγχους αποφέρουν πολλαπλάσια οφέλη. Σύμφωνα με τον Felix (2022), κάθε ευρώ που δαπανάται σε συστήματα έγκαιρης ανίχνευσης και εσωτερικών ελέγχων μπορεί να αποτρέψει απώλειες έως και πενταπλάσιας αξίας, ιδίως σε κλάδους όπως τα καύσιμα και τα καπνικά προϊόντα, όπου οι απώλειες από το λαθρεμπόριο είναι διαχρονικά υψηλές.

Η ενσωμάτωση τεχνολογικών εργαλείων, όπως λογιστικά πληροφοριακά συστήματα με δυνατότητες forensic audit, analytics και predictive modeling, περιορίζει δραστικά τον χρόνο εντοπισμού ύποπτων συναλλαγών και μειώνει το λειτουργικό κόστος εντοπισμού απάτης (Ali et al., 2024). Αντίθετα, η αδράνεια ή η περιορισμένη ετοιμότητα

των μηχανισμών ελέγχου οδηγεί σε συνεχείς διαρροές κρατικών εσόδων και επιβαρύνει τον φορολογούμενο πολίτη.

Επιπλέον, οι Anghel και Roenaru (2023) υπογραμμίζουν πως το κόστος επένδυσης σε forensic υποδομές και στελέχωση με εξειδικευμένο προσωπικό είναι συγκριτικά μικρότερο από τις σωρευτικές απώλειες που προκύπτουν από το παραεμπόριο και το λαθρεμπόριο. Το συμπέρασμα ενισχύεται και από διεθνείς οργανισμούς όπως το FATF και η Europol, που συστηματικά τονίζουν την ανάγκη στρατηγικών επενδύσεων στην πρόληψη, ως οικονομικά βιώσιμη και κοινωνικά αναγκαία προσέγγιση.

Η αξιολόγηση της οικονομικής αποδοτικότητας των τεχνολογικών παρεμβάσεων κατά του λαθρεμπορίου δείχνει ότι η ενσωμάτωση προηγμένων συστημάτων εντοπισμού, όπως οι αλγόριθμοι μηχανικής μάθησης και οι τεχνολογίες blockchain, μειώνουν σημαντικά τη δαπάνη ελέγχου ανά μονάδα συναλλαγής και αυξάνουν τις πιθανότητες ανίχνευσης παρατυπιών (Sharma & Panigrahi, 2012). Αυτά τα συστήματα λειτουργούν ως μηχανισμοί πρόβλεψης, επιτρέποντας στους ελεγκτικούς φορείς να στοχοποιούν υψηλού κινδύνου συναλλαγές, ελαχιστοποιώντας το κόστος γενικευμένων ελέγχων.

Όπως αναφέρουν οι Roy et al. (2023), η οικονομική σχέση κόστους–οφέλους υπέρ της τεχνολογίας είναι ιδιαίτερα αισθητή σε περιπτώσεις επαναλαμβανόμενης απάτης, όπως η συστηματική υποτιμολόγηση εισαγωγών ή η ανακυκλοφορία καπνικών ειδών. Η εφαρμογή τεχνολογικών λύσεων δεν αντικαθιστά τους ανθρώπινους ελεγκτές, αλλά λειτουργεί συμπληρωματικά, παρέχοντας ταχύτητα, αυτοματοποίηση και διαφάνεια στις διαδικασίες, περιορίζοντας τις ευκαιρίες διαφθοράς. Ενδεικτικά, η υιοθέτηση τεχνολογιών εντοπισμού απάτης από δημόσιους οργανισμούς στις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά μείωσε τις απώλειες από παράνομο εμπόριο κατά 17% σε περίοδο δύο ετών, χωρίς ανάλογη αύξηση του προϋπολογισμού (Osaloní & Igbekoyi, 2023). Αυτό επιβεβαιώνει ότι οι τεχνολογικές επενδύσεις δεν είναι απλώς αναγκαίες, αλλά και οικονομικά αποδοτικές σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα.

6. Τεχνολογικές Λύσεις Εντοπισμού και Καταστολής του Λαθρεμπορίου

6.1 Τεχνητή νοημοσύνη, Big Data και Predictive Analytics

Η εφαρμογή τεχνικών ανάλυσης μεγάλου όγκου δεδομένων, συμπεριλαμβανομένων μεθόδων τεχνητής νοημοσύνης, συμβάλλει στον έγκαιρο εντοπισμό ύποπτων προτύπων διακίνησης. Η αξιοποίηση μεγάλων τελωνειακών δεδομένων μπορεί να συμβάλει στην έγκαιρη πρόβλεψη ύποπτων διαδρομών και συναλλαγών, ενισχύοντας τη δυνατότητα

στοχευμένων ελέγχων (Wallamkumar & Lyngdoh, 2025). Ειδικότερα, η χρήση predictive analytics μπορεί να εντοπίζει «μοτίβα διακίνησης», τα οποία ξεφεύγουν από τον παραδοσιακό ανθρώπινο έλεγχο. Σε εθνικό επίπεδο, τέτοια συστήματα δεν εφαρμόζονται ιδιαίτερα, με την εξαίρεση ίσως ορισμένα πιλοτικά έργα της ΑΑΔΕ. Στην πράξη, οι υφιστάμενες βάσεις δεδομένων δεν είναι διασυνδεδεμένες και η εφαρμογή προληπτικών εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης καθυστερεί λόγω τεχνικών και διοικητικών ελλείψεων (Καλλίρης, 2022· Ijeoma, 2020).

Η ανάπτυξη και αξιοποίηση προηγμένων ψηφιακών εργαλείων, όπως η ανάλυση μεγάλων δεδομένων (Big Data) και οι τεχνικές πρόβλεψης (predictive analytics), καθιστούν κρίσιμη την ανάγκη για πρόληψη και καταστολή του λαθρεμπορίου. Το IOBE (2020) επισημαίνει ότι η έλλειψη συστημάτων ανάλυσης συναλλαγών και διασταύρωσης στοιχείων μειώνει τη δυνατότητα του κράτους να εντοπίζει πρότυπα φοροδιαφυγής ή παράνομων ροών εμπορευμάτων. Η χρήση τεχνητής νοημοσύνης, σε συνδυασμό με αλγόριθμους ανίχνευσης ανωμαλιών, θα μπορούσε να μετασχηματίσει τον ρόλο των τελωνειακών ελέγχων, καθιστώντας το ρόλο του προληπτικό αντί για κατασταλτικό. Παρά τη σημασία όμως αυτών των συστημάτων, στην Ελλάδα η χρήση τους είναι περιορισμένη, γεγονός που οφείλεται κυρίως σε θεσμική αδράνεια και τεχνολογικό χάσμα (IOBE, 2020).

Η χρήση τεχνητής νοημοσύνης (AI), ανάλυσης μεγάλων δεδομένων (Big Data) και εργαλείων προβλεπτικής ανάλυσης (predictive analytics) αποτελεί πλέον ακρογωνιαίο λίθο για την ανίχνευση και την πρόληψη του λαθρεμπορίου. Οι τεχνολογίες αυτές προσφέρουν τη δυνατότητα ανάλυσης τεράστιων όγκων δεδομένων, σε πραγματικό χρόνο, προκειμένου να εντοπιστούν μοτίβα συμπεριφοράς που υποδηλώνουν απάτη ή παράνομες συναλλαγές. Η ικανότητά τους να ενσωματώνουν ιστορικά, λογιστικά και εξωτερικά δεδομένα από εμπορικές, τελωνειακές ή τραπεζικές πηγές ενισχύει σημαντικά την εγκληματολογική λογιστική λειτουργία (Alshammari, 2024).

Η τεχνητή νοημοσύνη εφαρμόζεται κυρίως μέσω τεχνικών μηχανικής μάθησης (machine learning), όπως οι νευρωνικές δομές και οι αλγόριθμοι ταξινόμησης (classification algorithms), που επιτρέπουν την ανίχνευση αποκλίσεων σε λογιστικά πρότυπα, όπως είναι η ανώμαλη αύξηση πωλήσεων προς τρίτες χώρες, η μη αντιστοιχία εισροών-εκροών, ή η επαναλαμβανόμενη τιμολόγηση σε διασυνοριακές ροές (Putri & Agustina, 2023). Τέτοιες τεχνικές έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικές όχι μόνο στην εκ των υστέρων διάγνωση απάτης αλλά και στην πρόβλεψη πιθανών παρατυπιών προτού αυτές λάβουν χώρα.

Ένα ακόμα πλεονέκτημα των προβλεπτικών αναλύσεων είναι η ικανότητά τους να βαθμολογούν τους κινδύνους (risk scoring) με βάση παραμέτρους όπως ο βαθμός διασύνδεσης με τρίτες χώρες υψηλού κινδύνου, η έλλειψη διαφάνειας στην αλυσίδα

εφοδιασμού και η ελλιπής τεκμηρίωση συναλλαγών. Έτσι, οι ελεγκτικοί μηχανισμοί μπορούν να κατευθύνουν τους ελέγχους πιο στοχευμένα, μειώνοντας τον χρόνο και το κόστος ελέγχων (Sharma & Panigrani, 2024).

Επιπλέον, σε περιβάλλοντα υψηλής πολυπλοκότητας, όπως τα διεθνή logistics, τα predictive analytics συνδυάζονται με γεωχωρική ανάλυση (GIS) για τον εντοπισμό ασυνήθιστων διαδρομών ή χρονικών καθυστερήσεων στις ροές εμπορευμάτων, χαρακτηριστικά που συχνά συνδέονται με λαθρεμπόριο ή διακίνηση παραποιημένων προϊόντων (Hilal et al., 2022).

Συνοψίζοντας, η τεχνολογική εξέλιξη καθιστά τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης και της ανάλυσης δεδομένων όχι απλώς επιθυμητή, αλλά απολύτως απαραίτητη για τη σύγχρονη αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου, προσδίδοντας στον ελεγκτικό μηχανισμό τη δυνατότητα να μετατραπεί από παθητικός δέκτης σε ενεργό προληπτικό εργαλείο.

6.2 Blockchain και ιχνηλασιμότητα αλυσίδας εφοδιασμού

Ιδιαίτερα στον τομέα των καυσίμων και των φαρμάκων η τεχνολογία blockchain προσφέρει αυξημένη διαφάνεια και αδιάβλητη καταγραφή των μετακινήσεων προϊόντων σε πραγματικό χρόνο. Μέσω του blockchain είναι δυνατή η παρακολούθηση της πορείας ενός προϊόντος από την παραγωγή έως την κατανάλωση, με δυνατότητα αυτόματης καταγραφής κάθε μεταβολής του αποθέματος ή της ιδιοκτησίας (Haun et al., 2018). Στην Ευρώπη, η εφαρμογή του blockchain περιορίζεται επί του παρόντος σε έργα proof-of-concept (EPPO, 2023), ωστόσο έχει ήδη αποδειχθεί ότι συμβάλλει στον περιορισμό του φαινομένου της «διπλής τιμολόγησης» και των εικονικών εξαγωγών που χρησιμοποιούνται ευρέως στο λαθρεμπόριο καυσίμων (Bhasin, 2016).

Τα εργαλεία blockchain ενισχύουν την αξιοπιστία της εφοδιαστικής αλυσίδας, καθιστώντας δυνατή την παρακολούθηση κάθε προϊόντος από τη στιγμή της παραγωγής μέχρι τον καταναλωτή. Σε συνδυασμό με μη αναπαραγωγίμους φυσικούς κωδικούς (PUFs), όπως περιγράφουν οι Aniello et al. (2019), επιτυγχάνεται πλήρης ιχνηλασιμότητα και αποτρέπεται η παραποίηση εγγράφων. Επιπλέον, ο Ahmed (2024) υπογραμμίζει ότι το blockchain αποδεσμεύει το σύστημα από κεντρικές αρχές, ενισχύοντας τόσο την ασφάλεια όσο και την εμπιστοσύνη των συμμετεχόντων. Αντίστοιχα, η έρευνα της MDPI (2021) δείχνει ότι η αποκέντρωση μέσω NFC και blockchain μειώνει δραστικά τους κινδύνους ψευδοσυσκευασιών και αποθεμάτων με παραποιημένη προέλευση.

6.3 Λογιστικά και ελεγκτικά εργαλεία (forensic analytics)

Η εφαρμογή τεχνικών forensic analytics σε συνδυασμό με Big Data και τεχνητή νοημοσύνη έχει αναδειχθεί σε θεμελιώδες εργαλείο για τον εντοπισμό σύνθετων μορφών λαθρεμπορικής δραστηριότητας. Μέσω της ανάλυσης μεγάλου όγκου συναλλαγών και λογιστικών δεδομένων σε πραγματικό χρόνο, είναι δυνατός ο εντοπισμός ανωμαλιών που υποδηλώνουν αποκλίσεις από τα συνήθη εμπορικά πρότυπα, όπως ασυνήθιστες ροές κεφαλαίων, εικονικά τιμολόγια ή κρυφές υπεράκτιες οντότητες (Huber & DiGabriele, 2009).

Η χρήση μεθόδων μηχανικής μάθησης συμβάλλει στη βελτίωση της ικανότητας των αρχών να εντοπίζουν ύποπτα πρότυπα σε λογιστικά δεδομένα, τόσο σε προληπτικό όσο και σε κατασταλακτικό επίπεδο (Ali et al., 2024). Όπως επισημαίνουν οι Adejumo & Ogburie (2025), η χρήση τεχνολογιών TN (AI) σε περιβάλλον forensic accounting προσφέρει όχι μόνο δυνατότητες εκ των υστέρων ελέγχου, αλλά και έγκαιρης παρέμβασης μέσω της εντοπισμού "κόκκινων σημείων" στη λογιστική καταγραφή.

Επιπλέον, η εγκληματολογική λογιστική προσφέρει τη δυνατότητα αποκωδικοποίησης της οργανωμένης φύσης των παραβατικών δικτύων, συνδέοντας την ανάλυση οικονομικών δεδομένων με τεχνικές intelligence-led auditing (Modugu & Anyaduba, 2013). Έτσι, ο ελεγκτής μετατρέπεται από παθητικός καταγραφέας σε αναλυτή συσχετίσεων και μοτίβων, που μπορεί να υποδείξει τη γεωγραφία και τη δυναμική ενός λαθρεμπορικού κυκλώματος.

Επιπρόσθετα, έχει αναγνωριστεί ότι η ενσωμάτωση των forensic analytics σε διαλειτουργικές βάσεις δεδομένων και συστήματα ERP (Enterprise Resource Planning) ενισχύει τη δυνατότητα άμεσης διασταύρωσης οικονομικών στοιχείων μεταξύ διαφορετικών επιχειρησιακών λειτουργιών (Crain et al., 2019). Η διασύνδεση αυτών των πληροφοριών με εργαλεία γεωεντοπισμού ή ιστορικά στοιχεία συναλλαγών επιτρέπει την ταχύτερη αναγνώριση ύποπτων επιχειρηματικών συμπεριφορών. Παράλληλα, οι Forensic Auditors καλούνται πλέον να συνδυάσουν τεχνικές αναλυτικής λογιστικής με ικανότητες ψηφιακής εγκληματολογίας, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τα σύνθετα σχήματα οικονομικής απάτης που σχετίζονται με το λαθρεμπόριο (DiGabriele, 2008).

6.4 Συστήματα παρακολούθησης και ελέγχου Logistics

Η ενίσχυση της ιχνηλασιμότητας εμπορευμάτων μέσα από προηγμένα πληροφοριακά συστήματα Logistics αποτελεί βασική προϋπόθεση για την πρόληψη του

λαθρεμπορίου. Σύγχρονες τεχνολογίες, όπως GPS, RFID, αισθητήρες θερμοκρασίας και δορυφορικά δίκτυα, αξιοποιούνται ήδη σε διεθνές επίπεδο για την παρακολούθηση της εφοδιαστικής αλυσίδας, ιδίως σε εμπορεύματα υψηλού κινδύνου όπως καύσιμα, καπνικά και φαρμακευτικά προϊόντα (UNODC, 2023).

Η χρήση drone για την επιτήρηση ορεινών ή θαλάσσιων διαδρομών, αλλά και τα πληροφοριακά συστήματα διαχείρισης μεταφορών (TMS) επιτρέπουν την ακριβή καταγραφή διαδρομών, στάσεων και αποκλίσεων από το προβλεπόμενο πλάνο, συνεισφέροντας ουσιαστικά στον έγκαιρο εντοπισμό ύποπτων φορτίων (Bierstaker et al., 2006).

Ωστόσο, στην ελληνική πραγματικότητα η υιοθέτηση αυτών των τεχνολογιών παραμένει περιορισμένη. Η μόνη μερική εφαρμογή αφορά το GPS στα βυτιοφόρα καυσίμων, χωρίς να συνοδεύεται από κεντρική βάση διασταύρωσης με τελωνειακά δεδομένα (Καλλίρης, 2022). Το χαμηλό επίπεδο ψηφιοποίησης, οι ελλείψεις σε εξειδικευμένο προσωπικό και η απουσία ολοκληρωμένου εθνικού logistics plan δυσχεραίνουν την εφαρμογή ψηφιακού ελέγχου και εμποδίζουν την υλοποίηση διαλειτουργικών συστημάτων μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων (Huber & DiGabriele, 2009).

Αξιοσημείωτο είναι ότι η υιοθέτηση τεχνολογιών blockchain για τον έλεγχο της αλυσίδας εφοδιασμού έχει εφαρμοστεί πιλοτικά σε τελωνειακές αρχές μεγάλων λιμένων, όπως στο Ρότερνταμ και τη Σιγκαπούρη, μειώνοντας τη διάρκεια εκκαθάρισης φορτίων κατά 30% και αυξάνοντας την ικανότητα εντοπισμού πλαστών δηλώσεων (World Customs Organization, 2023). Η ενσωμάτωση τέτοιων τεχνολογιών στην ελληνική πραγματικότητα θα απαιτούσε επένδυση τόσο σε υποδομές όσο και στην κατάρτιση του προσωπικού, καθώς η αποτελεσματική χρήση των TMS και των αισθητήρων απαιτεί τεχνική επάρκεια και προσαρμογή στις απαιτήσεις των διεθνών logistics standards (Bierstaker et al., 2006).

7. Επιχειρησιακή Διαχείριση και Καλές Πρακτικές

7.1 Συνεργασία τελωνείων, ελεγκτικών αρχών και αστυνομίας

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου προσκρούει όχι μόνο σε νομικές αδυναμίες, αλλά και σε θεσμικές και διαχειριστικές παθογένειες που χαρακτηρίζουν το δημόσιο τομέα. Σύμφωνα με το IOBE (2020), η αδυναμία άμεσης και διαλειτουργικής ψηφιακής διασύνδεσης μεταξύ των εμπλεκόμενων αρχών (τελωνεία, οικονομικές υπηρεσίες, αστυνομία) εμποδίζει την έγκαιρη ανίχνευση ύποπτων συναλλαγών και

κινήσεων. Η επιμονή στη χρήση συγκεκριμένων τεχνικών, όπως μη αυτόματη επεξεργασία δεδομένων δημιουργεί καθυστερήσεις, αυξάνει το διαχειριστικό κόστος και μειώνει την αποτρεπτική ικανότητα των ελεγκτικών μηχανισμών. Παράλληλα, η έλλειψη εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού με γνώσεις ψηφιακής τεκμηρίωσης και ανάλυσης καθιστά ανεπαρκή την εφαρμογή νέων τεχνολογιών, παρότι αυτές υπάρχουν θεσμικά προβλεπόμενες (IOBE, 2020, σ. 8–9).

Ένα από τα βασικά στοιχεία επιχειρησιακής επιτυχίας στη δίωξη του λαθρεμπορίου είναι η διαλειτουργική συνεργασία των τελωνειακών υπηρεσιών, των οικονομικών επιθεωρητών, της αστυνομίας και, ενίοτε, του λιμενικού. Στην Ελλάδα, η σύσταση του Συντονιστικού Επιχειρησιακού Κέντρου (ΣΕΚ) επιχειρεί να καλύψει αυτό το κενό, ωστόσο η λειτουργία του έχει δεχθεί κριτική λόγω έλλειψης σταθερού μηχανισμού συντονισμού (Καλλίρης, 2022). Η εμπειρία από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία (EPPO) δείχνει ότι ο συντονισμός μεταξύ τελωνειακών υπηρεσιών, φορέων ελέγχου και αστυνομικών αρχών είναι καθοριστικός για την αποτελεσματική εφαρμογή μέτρων κατά της παράνομης διακίνησης αγαθών, ιδίως όταν πρόκειται για διασυνοριακές υποθέσεις (EPPO, 2023).

Επιπρόσθετα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η OLAF έχει δημιουργήσει την ηλεκτρονική πλατφόρμα **AFIS (Anti-Fraud Information System)**, η οποία επιτρέπει τη διασυνοριακή ανταλλαγή πληροφοριών για υποθέσεις λαθρεμπορίου, παραποίησης και απάτης σε τελωνειακά θέματα. Η χρήση του AFIS έχει βελτιώσει τη δυνατότητα εντοπισμού υποθέσεων οργανωμένης απάτης τύπου carousel και μη δηλωθέντων φορτίων υψηλής αξίας, καθώς συνδυάζει δεδομένα από τελωνειακές δηλώσεις, μεταφορικά έγγραφα και οικονομικούς ελέγχους (OLAF, 2022).

Παράλληλα, η **FRONTEX** συνδράμει στον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων μέσω του **EUROSUR (European Border Surveillance System)**, ενός διαλειτουργικού δικτύου επιτήρησης που αξιοποιεί δορυφορικές εικόνες, θερμικές κάμερες και δεδομένα GPS. Η τεχνολογική αυτή υποστήριξη είναι κρίσιμη για τη χαρτογράφηση θαλάσσιων και χερσαίων διαδρομών υψηλού κινδύνου, ιδιαίτερα για την Ελλάδα που διαθέτει εκτεταμένα σύνορα και νησιωτικό χώρο (Europol, 2023).

Όπως επισημαίνουν οι Crain et al. (2019), η επιτυχία τέτοιων συστημάτων εξαρτάται όχι μόνο από την τεχνική υποδομή, αλλά κυρίως από την ύπαρξη εμπιστοσύνης μεταξύ των αρχών, την ετοιμότητα ανταπόκρισης και τη δυνατότητα άμεσης πρόσβασης σε δεδομένα. Επομένως, η ουσιαστική διεθνής συνεργασία δεν μπορεί να περιορίζεται στην υπογραφή

συμφωνιών, αλλά απαιτεί **πρακτική διασύνδεση των βάσεων δεδομένων, κοινά πρωτόκολλα αντίδρασης** και διαρκή επιμόρφωση των ελεγκτών.

7.2 Τελωνειακές διαδικασίες και έλεγχοι

Σύμφωνα με τα Ετήσια Στατιστικά Δελτία της ΑΑΔΕ για το 2023, τα έσοδα των ΔΟΥ και των τελωνείων αυξήθηκαν κατά 9,4%, φτάνοντας στα 61,23 δις. ευρώ, ενώ η συνολική υπέρβαση των στόχων ανήλθε σε 7,1% (ΑΑΔΕ, 2023, σ. 2.1). Η στατιστική αυτή επιβεβαιώνει την αποτελεσματικότητα των δράσεων ενίσχυσης των ελεγκτικών δομών και την ανάγκη διατήρησης αυξημένης παρουσίας στα σύνορα και τα τελωνειακά σημεία διέλευσης. Το γεγονός ότι οι στόχοι υπερκαλύφθηκαν, τόσο σε επίπεδο εισπραχθέντων εσόδων όσο και σε αριθμό ελέγχων, αποδεικνύει ότι η πολιτική ενίσχυσης της “Data-driven” λήψης αποφάσεων και κατηγοριοποίησης κινδύνου είναι αποτελεσματική στην αποτροπή και αποκάλυψη λαθρεμπορικών πρακτικών.

Οι διαδικασίες που εφαρμόζονται στα τελωνεία έχουν κρίσιμο ρόλο στη δυνατότητα εντοπισμού παράνομων φορτίων. Οι βέλτιστες πρακτικές περιλαμβάνουν την εφαρμογή συστημάτων ανάλυσης κινδύνου (risk-based profiling), την εγκατάσταση σαρωτών ακτινών X, καθώς και την υποχρεωτική παρακολούθηση όλων των φορτίων υψηλού ρίσκου (WCO, 2022). Παρά τον κρίσιμο αυτό ρόλο, στην Ελλάδα οι έλεγχοι παραμένουν σε μεγάλο βαθμό μη αυτοματοποιημένοι ή κατ’ επιλογή, με αποτέλεσμα να διαφεύγουν συστηματικά κρίσιμες ποσότητες προϊόντων όπως καύσιμα και καπνικά (Καλλίρης, 2022).

Η ελλιπής αναμόρφωση των τελωνειακών διαδικασιών επιδρά αρνητικά στην αποτελεσματικότητα των ελέγχων. Σύμφωνα με την ανάλυση του IOBE – Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (2020), το υψηλό διοικητικό κόστος και η έλλειψη αυτοματοποίησης οδηγούν σε άνιση εφαρμογή των διαδικασιών, ιδιαίτερα στα χερσαία σύνορα και σε μικρότερους τελωνειακούς σταθμούς. Η απουσία συστημάτων risk-based auditing, δηλαδή τον έλεγχο με βάση την αξιολόγηση κινδύνου, οδηγεί σε ανεπαρκή κατανομή πόρων, με αποτέλεσμα τα οργανωμένα δίκτυα να εκμεταλλεύονται τα τυχόν τυφλά σημεία του συστήματος. Για το λόγο αυτό το IOBE (2020) προτείνει στρατηγική ενίσχυση της τελωνειακής διοίκησης με στόχο την πρόληψη φορολογικών απωλειών, συνδέεται άμεσα με την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου.

Επιπλέον, η ανάγκη για τελωνειακές υπηρεσίες που να είναι τεχνολογικά εξοπλισμένες και λειτουργικά ευέλικτες δεν είναι απλώς εθνική προτεραιότητα, αλλά

προκύπτει και από διεθνείς συστάσεις. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τελωνείων (World Customs Organization - WCO) τονίζει ότι η επιτυχία των τελωνειακών ελέγχων βασίζεται όχι μόνο στη χρήση τεχνικών μέσων, αλλά και στη δυνατότητα διαλειτουργικότητας μεταξύ των φορέων και της συνεχούς εκπαίδευσης των στελεχών (WCO, 2022). Η τελωνειακή πρακτική πρέπει να προσαρμόζεται στις εξελισσόμενες μορφές παραβατικότητας, κάτι που προϋποθέτει επένδυση τόσο σε πληροφοριακά συστήματα όσο και στην ανάπτυξη μιας σταθερής εφαρμογής εσωτερικών μηχανισμών εποπτείας. Στο ίδιο πλαίσιο, ο Bierstaker et al. (2006) υποστηρίζουν ότι η τεχνολογία από μόνη της δεν αρκεί: χρειάζεται να ενσωματωθεί σε ένα λειτουργικό σχήμα διαχείρισης κινδύνου, όπου η ανθρώπινη κρίση και η συνεργασία μεταξύ αρμόδιων ελεγκτικών και διοικητικών αρχών.

7.3 Εσωτερικοί έλεγχοι σε επιχειρήσεις/αλυσίδες εφοδιασμού

Οι εσωτερικοί έλεγχοι αποτελούν την πρώτη γραμμή άμυνας κατά της απάτης εντός επιχειρηματικών δομών. Η έλλειψη αποτελεσματικής εταιρικής διακυβέρνησης, η αδυναμία διασταύρωσης προμηθευτών και η απουσία τήρησης κανόνων ιχνηλασιμότητας δημιουργούν κενά που μπορούν να εκμεταλλευτούν τα λαθρεμπορικά κυκλώματα (Bhasin, 2016).

Οι εσωτερικοί έλεγχοι αποτελούν το πρώτο ανάχωμα απέναντι στη διείσδυση λαθρεμπορικών πρακτικών στην εφοδιαστική αλυσίδα, καθώς μπορούν να εντοπίζουν έγκαιρα ανωμαλίες σε εμπορικές ροές, παραστατικά, αποθέματα ή τιμολόγηση. Όπως επισημαίνουν οι Singleton και Singleton (2010), ένας αποτελεσματικός εσωτερικός έλεγχος οφείλει να στηρίζεται σε τρία βασικά στοιχεία: ακεραιότητα των δεδομένων, διαχωρισμό καθηκόντων και συνεχή παρακολούθηση και αναθεώρηση. Όταν οι δομές αυτές δεν λειτουργούν, ενισχύεται η πιθανότητα παραβατικών ενεργειών, όπως η υποτιμολόγηση ή η χρήση εικονικών εταιρειών για την κάλυψη λαθρεμπορικών εισαγωγών.

Επιπλέον, σε τομείς υψηλού κινδύνου όπως το διασυνοριακό εμπόριο, η ενσωμάτωση των εσωτερικών ελέγχων στα συστήματα διαχείρισης αποθεμάτων και στις μεταφορικές διαδρομές (supply chain control points) επιτρέπει την αποτελεσματική παρακολούθηση ύποπτων αποκλίσεων ή απωλειών. Αυτές οι πρακτικές είναι κρίσιμες για την πρόληψη του εσωτερικού λαθρεμπορίου που τελείται μέσω εσκεμμένων παραβλέψεων ή συνενοχής προσωπικού (Singleton & Singleton, 2010).

Η λογιστική εγκληματολογία υποδεικνύει ότι η ανάλυση των προμηθευτικών ροών, ο εντοπισμός εικονικών τιμολογίων και η συσχέτιση μεταξύ αποθεμάτων και πωλήσεων αποτελούν καίρια μέσα αποκάλυψης εσωτερικής συνέργειας ή αμέλειας (Adejumo and Ogburie, 2025).

Οι εσωτερικοί έλεγχοι αποτελούν μία από τις σημαντικότερες γραμμές άμυνας ενάντια στη διάχυση του λαθρεμπορίου εντός των νομίμως λειτουργούντων επιχειρήσεων. Ο Wells (2017) επισημαίνει ότι τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου οφείλουν να βασίζονται στον σαφή διαχωρισμό καθηκόντων, την εποπτεία υψηλού επιπέδου και την υποχρεωτική τεκμηρίωση όλων των συναλλαγών. Όταν τα στοιχεία αυτά απουσιάζουν, δημιουργείται πρόσφορο έδαφος για εγκληματικές ενέργειες, καθώς οι διαδικασίες καταγράφονται αποσπασματικά και δεν υπάρχει συστηματική δυνατότητα αναδρομικής ιχνηλασιμότητας.

Επιπλέον, οι αλυσίδες εφοδιασμού που διαχειρίζονται ευαίσθητα ή υψηλής φορολογικής επιβάρυνσης προϊόντα – όπως καπνικά, αλκοολούχα ή καύσιμα – είναι ιδιαίτερος ευάλωτος σε πρακτικές απόκρυψης, μεταφόρτωσης ή εικονικής διακίνησης. Η ενσωμάτωση μηχανισμών αυτόματης παρακολούθησης και τακτικών ελέγχων συμμόρφωσης (compliance testing) είναι κρίσιμη, όχι μόνο για την ανίχνευση παραβατικών πράξεων, αλλά και για την οικοδόμηση ενός πλαισίου πρόληψης μέσω αποτροπής (Wells, 2017, σ. 110–126). Ο συγγραφέας υπογραμμίζει τη σημασία της δημιουργίας “tone at the top”, δηλαδή της καλλιέργειας μιας κουλτούρας μηδενικής ανοχής στην απάτη από τα ανώτερα διοικητικά στελέχη.

Ο ΟΟΣΑ τονίζει τη σημασία των εσωτερικών μηχανισμών πρόληψης εντός των επιχειρήσεων, ειδικά σε όσες διατηρούν αλυσίδες εφοδιασμού υψηλής γεωγραφικής διασποράς. Προτείνεται η ενσωμάτωση τεχνολογιών ιχνηλασιμότητας, όπως RFID, barcode analysis ή και blockchain, ώστε να εντοπίζεται άμεσα η πηγή του προβλήματος (OECD, 2019, σ. 44–45). Παράλληλα, απαιτείται εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού, συνεργασία με τελωνειακές και αστυνομικές αρχές, και ενίσχυση της εταιρικής συμμόρφωσης με διεθνή πρότυπα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Η εφαρμογή ισχυρών μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου, όπως προβλέπεται από το πλαίσιο COSO, είναι ουσιαστική για την πρόληψη και ανίχνευση απάτης. Οι έλεγχοι αυτοί περιλαμβάνουν διαχωρισμό καθηκόντων (“segregation of duties”), έγκριση συναλλαγών και συνεχείς διασταυρώσεις, τα οποία λειτουργούν ως φράγμα ενάντια σε απόπειρες χειραγώγησης ή αποκρύψεων λογιστικών στοιχείων. Έρευνα σε Fortune 500 εταιρείες

δείχνει σημαντική μείωση του αριθμού των απατών όταν εφαρμόζονται αξιόπιστοι, προληπτικοί και ανιχνευτικοί έλεγχοι—με το οργανωτικό περιβάλλον να υπαγορεύει την αποτελεσματικότητά τους (Ziorkluis et al., 2024). Επιπλέον, οι Bankole και Olanrewaju. (2024) επισημαίνουν ότι συνδυασμός internal control με διερευνητικούς audit και forensic accounting ενισχύει την ικανότητα των φορέων να εντοπίζουν σύνθετες χρηματοοικονομικές ατασθαλίες.

Η συνεργασία μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών φορέων, μέσω πλατφόρμων ανταλλαγής δεδομένων, κοινών πρωτοκόλλων ιχνηλασιμότητας και εκπαιδευτικών δράσεων, αποτελεί μέρος των διεθνών καλών πρακτικών (UNODC, 2023). Επιπροσθέτως, πρωτοβουλίες όπως εταιρικές συμμαχίες ενάντια στο εμπόριο απομιμήσεων, τα "white lists" επιχειρήσεων με αυξημένους ελέγχους ή οι προαιρετικοί έλεγχοι από τρίτα μέρη έχουν αποδειχθεί χρήσιμοι μηχανισμοί για την αποτροπή της διείσδυσης των λαθρεμπόρων σε νομικές αλυσίδες (FARJ, 2024).

8. Κριτική Ανάλυση & Προτάσεις Πολιτικής / Αντιμετώπισης

8.1 Κριτική Ανάλυση

Παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί σε θεσμικό και τεχνολογικό επίπεδο, όπως η εισαγωγή συστημάτων CIS, το πρόγραμμα Hercule III και η χρήση ψηφιακών POS, εξακολουθούν να παρατηρούνται σημαντικές αδυναμίες στην εφαρμογή και στην εποπτεία των προβλεπόμενων μέτρων. Οι Singleton και Singleton (2010) επισημαίνουν ότι η αποτελεσματικότητα των τεχνολογικών εργαλείων προσδιορίζεται περισσότερο από τη σωστή εφαρμογή τους στην πράξη παρά από την τεχνική τους αρτιότητα. Η κατανόηση του τρόπου δράσης των λαθρεμπόρων, των κινήτρων και των δυνατοτήτων προσαρμογής τους, αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την αποτελεσματικότητα οποιασδήποτε παρέμβασης.

Στην πράξη, έχει αποδειχθεί ότι η υπερβολική εξάρτηση από αυτοματοποιημένα συστήματα, χωρίς ευελιξία και ανθρώπινη κρίση, μπορεί να οδηγήσει σε «τυφλά σημεία», τα οποία αξιοποιούν τα οργανωμένα δίκτυα προς όφελός τους. Δεν είναι τυχαίο ότι η αποτελεσματικότητα πολλών εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης και ανάλυσης δεδομένων περιορίζεται όταν δεν υπάρχει η ανάλογη θεσμική υποστήριξη ή όταν λείπουν κατάλληλα εκπαιδευμένα στελέχη (Bierstaker et al., 2006). Στην ελληνική περίπτωση, η εφαρμογή λύσεων όπως η τοποθέτηση GPS σε βυτιοφόρα καυσίμων δείχνει ότι η τεχνολογία από μόνη

της δεν αρκεί, εφόσον δεν συνοδεύεται από μηχανισμό που διασταυρώνει δεδομένα από διαφορετικές βάσεις τελωνείων, φορολογίας και ελέγχου (Καλλίρης, 2022).

Επιπλέον, η αποτελεσματικότητα τεχνολογικών παρεμβάσεων σχετίζεται άμεσα με τη διοικητική επάρκεια του κράτους και τη διαθεσιμότητα πόρων. Όπως υπογραμμίζουν οι Crain et al. (2019), η τεχνολογία μπορεί να είναι ένα πολύτιμο εργαλείο, αλλά δεν μπορεί να υποκαταστήσει τη στρατηγική σκέψη, τη γνώση του πεδίου και τη διατομεακή συνεργασία. Ο ελεγκτής, ο τελωνειακός ή ο οικονομικός αναλυτής οφείλει να αξιοποιεί την τεχνολογία ως βοήθημα και όχι ως αποκλειστικό μηχανισμό εντοπισμού παρατυπιών.

Η εμπειρία από διεθνείς πρακτικές δείχνει ότι η επιτυχής καταπολέμηση του λαθρεμπορίου απαιτεί έναν συνδυασμό τεχνολογίας, θεσμικής συνέργειας και ανθρώπινης κρίση. Η προσέγγιση που συγκεντρώνει τη μεγαλύτερη αποδοχή σε διεθνές επίπεδο περιλαμβάνει τρεις βασικούς άξονες: πρόληψη, καταστολή και ενίσχυση της διαφάνειας. Στο πεδίο της πρόληψης εντάσσονται θεσμικά εργαλεία, εκπαιδευτικές δράσεις και κίνητρα συμμόρφωσης. Η καταστολή βασίζεται στην ενδυνάμωση των ελεγκτικών μηχανισμών, με σαφείς αρμοδιότητες και λειτουργική διασύνδεση (UNODC, 2023). Όσον αφορά τη διαφάνεια, η ενίσχυση της λογοδοσίας και η πρόσβαση σε ανοιχτά δεδομένα μπορούν να περιορίσουν τα περιθώρια αδιαφάνειας στη διοίκηση και τις αγορές (Adejumo & Ogburie, 2025).

8.2 Προτάσεις βελτίωσης

Στις προτάσεις βελτίωσης, ο ΟΟΣΑ προτείνει ενίσχυση της διεθνούς διαλειτουργικότητας των τελωνείων και αξιοποίηση τεχνολογιών ιχνηλασιμότητας, όπως το blockchain. Επίσης, ενθαρρύνει την ανάπτυξη risk profiling systems και την υιοθέτηση κοινών standards ελέγχου και συνεργασίας ανάμεσα σε κράτη, ιδιωτικές εταιρείες και διεθνείς οργανισμούς (OECD, 2019, σ. 43–45).

Μια από τις πλέον κρίσιμες προτάσεις πολιτικής για την αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου καπνού δεν αφορά τους ελεγκτικούς μηχανισμούς ή την αστυνόμευση, αλλά τη στοχευμένη και διαφοροποιημένη φορολογική μεταχείριση των καπνικών προϊόντων. Η μελέτη του Λιαργκόβα (2025) υπογραμμίζει ότι η υφιστάμενη ενιαία φορολόγηση παραδοσιακών τσιγάρων και εναλλακτικών μορφών καπνού, όπως τα θερμαινόμενα προϊόντα, τα ηλεκτρονικά τσιγάρα και τα υποκατάστατα νικοτίνης οδηγεί σε ενίσχυση της παραοικονομίας, αφού οι καταναλωτές, λόγω της υψηλής φορολογίας, τείνουν είτε να

μειώσουν τη νόμιμη κατανάλωση είτε να προσφύγουν σε παράνομα κανάλια διανομής. Η λύση που προτείνεται δεν είναι η συνολική μείωση της φορολογίας, αλλά η διαφοροποίησης της βάσει κινδύνου με προϊόντα με αποδεδειγμένα μικρότερη υγειονομική επιβάρυνση να φέρουν σημαντικά χαμηλότερους φόρους. Αυτή η προσέγγιση είναι γνωστή ως στρατηγική μείωσης της βλάβης (harm reduction strategy) και έχει ήδη υιοθετηθεί σε χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και η Σουηδία με θετικά αποτελέσματα τόσο στη δημόσια υγεία όσο και στον περιορισμό του παράνομου εμπορίου (Λιαργκόβας, 2025).

Η πολυπλοκότητα των μορφών λαθρεμπορίου και η στενή τους διασύνδεση με το οργανωμένο έγκλημα καθιστούν αναγκαία τη χάραξη ενός σύγχρονου και πολυδιάστατου πλαισίου αντιμετώπισης. Όπως επισημαίνεται στην έκθεση IOCTA 2023 της Europol, η αποτελεσματική καταπολέμηση των ψηφιακά υποβοηθούμενων μορφών εγκληματικότητας απαιτεί ταυτόχρονες παρεμβάσεις σε νομικό, τεχνολογικό και επιχειρησιακό επίπεδο (Europol, 2023).

Σε νομικό επίπεδο, βασική προτεραιότητα αποτελεί η αυστηροποίηση των πλαισίων που διέπουν τους παρόχους ψηφιακών υπηρεσιών και η εναρμόνιση των κανόνων διαφάνειας και ταυτοποίησης πελατών (KYC) σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο. Η Europol διαπιστώνει ότι η αδυναμία παρόχων να συμμορφωθούν με αιτήματα δικαστικών αρχών ή να τηρήσουν υποχρεώσεις ταυτοποίησης δημιουργεί "θύλακες αορατότητας", που αξιοποιούνται ευρέως από εγκληματικά δίκτυα (Europol, 2023, σ. 6–7). Ειδικότερα στον τομέα των κρυπτονομισμάτων, η υιοθέτηση μιας πανευρωπαϊκής νομικής υποχρέωσης για έλεγχο των συναλλαγών με "mixers" ή "noncustodial wallets" θεωρείται πλέον αναγκαία.

Στο τεχνολογικό πεδίο, η Europol αναδεικνύει την κλιμακούμενη χρήση υπηρεσιών τύπου Crime-as-a-Service, όπως Malware-as-a-Service, botnets ή spoofing πλατφόρμες. Αυτή η ανάπτυξη τεχνολογικών «υποδομών εγκλήματος» καθιστά αναγκαία τη συστηματική ενίσχυση των δυνατοτήτων των κρατικών ελεγκτικών και διωκτικών μηχανισμών μέσω forensic analytics, real-time intelligence systems και λογισμικών αναγνώρισης ύποπτων προτύπων συναλλαγών (Europol, 2023, σ. 8–9). Η ενίσχυση των τελωνειακών αρχών με τεχνολογίες big data και predictive analytics μπορεί να ενισχύσει σημαντικά την ικανότητά τους να ανιχνεύουν ύποπτες διακινήσεις αγαθών και κεφαλαίων σε πρώιμο στάδιο.

Στο επίπεδο των επιχειρησιακών μηχανισμών, η Europol επισημαίνει την ανάγκη πολυτομεακής συνεργασίας, τόσο σε διακρατικό όσο και σε διακλαδικό επίπεδο. Η εμπειρία

από δράσεις όπως η European Money Mule Action (EMMA) κατέδειξε την αξία της συντονισμένης επιχειρησιακής ανταπόκρισης με συμμετοχή τελωνείων, αστυνομικών αρχών, τραπεζών και fintech παρόχων (Europol, 2023, σ. 13). Ανάλογοι σχηματισμοί επιχειρησιακής συνεργασίας θα μπορούσαν να θεσμοθετηθούν και για την αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου αγαθών, με ενεργή συμμετοχή των οικονομικών εισαγγελέων και των υπηρεσιών πρόληψης ξεπλύματος χρήματος.

Παράλληλα, ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στην ανάγκη εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης των εμπλεκόμενων φορέων, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Η Europol τονίζει ότι η συμμετοχή του τραπεζικού και του εφοδιαστικού κλάδου στον εντοπισμό και τη διακοπή παράνομων συναλλαγών είναι κρίσιμη, υπό την προϋπόθεση ότι τα στελέχη τους διαθέτουν την κατάλληλη κατάρτιση για να αναγνωρίζουν σήματα κινδύνου (Europol, 2023, σ. 10). Επομένως, προτείνεται η θεσμοθέτηση υποχρεωτικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων για υπαλλήλους τραπεζών, τελωνείων και logistics, καθώς και η υιοθέτηση οδηγών “red flag indicators” για την έγκαιρη διάγνωση ύποπτων δραστηριοτήτων.

Συνολικά, οι προτάσεις της Europol συνθέτουν ένα μοντέλο ολιστικής προσέγγισης, στο οποίο η τεχνολογική επάρκεια, η θεσμική σαφήνεια και η διυπηρεσιακή συνεργασία αλληλοσυμπληρώνονται προκειμένου να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα των συστημάτων ελέγχου απέναντι σε εξελιγμένες μορφές λαθρεμπορίου και ψηφιακού εγκλήματος.

Συμπεράσματα

Το λαθρεμπόριο παραμένει ένα διαχρονικό πρόβλημα της παραοικονομίας, με σοβαρές συνέπειες στη δημόσια διοίκηση και τα δημόσια έσοδα. Η παρούσα εργασία ανέδειξε, μέσα από βιβλιογραφική σύνθεση και κριτική επισκόπηση, τη δομή, τις μορφές, τα αίτια και τις θεσμικές αδυναμίες που επιτρέπουν την αναπαραγωγή του φαινομένου σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Η εγκληματολογική λογιστική αναδεικνύεται ως σημαντικό εργαλείο στην παρακολούθηση ύποπτων οικονομικών συναλλαγών, επιτρέποντας τον εντοπισμό παράνομων ροών που σχετίζονται με λαθρεμπορική δραστηριότητα. Μέσω αυτής, ενισχύονται οι μηχανισμοί πρόληψης της φοροδιαφυγής και στηρίζεται η διατήρηση της θεσμικής διαφάνειας. Σε συνδυασμό με τεχνολογικές καινοτομίες, όπως η τεχνητή νοημοσύνη, τα γεωγραφικά πληροφοριακά συστήματα και το blockchain, διαφαίνονται σημαντικές προοπτικές για την ενίσχυση της διαφάνειας, την πρόληψη της απάτης και τη βελτίωση της ιχνηλασιμότητας των διακινούμενων αγαθών. Εντούτοις, η αποσπασματική υιοθέτηση τέτοιων εργαλείων, χωρίς συνοδευτικές θεσμικές μεταρρυθμίσεις και κατάλληλη εκπαίδευση των εμπλεκόμενων φορέων, περιορίζει την αποτελεσματικότητά τους.

Η εργασία κατέδειξε, επίσης, τις δομικές αδυναμίες του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου: οι επικαλύψεις αρμοδιοτήτων, η έλλειψη διαλειτουργικότητας μεταξύ ελεγκτικών μηχανισμών, η ανεπαρκής στελέχωση και ο τεχνολογικός αναχρονισμός ορισμένων τελωνειακών υπηρεσιών συνιστούν σημαντικούς ανασταλτικούς παράγοντες στην καταπολέμηση του φαινομένου. Παράλληλα, η ασυμμετρία μεταξύ των εθνικών ρυθμίσεων των κρατών-μελών της Ε.Ε. και η απουσία ενιαίου πληροφοριακού πλαισίου υπονομεύουν τις προσπάθειες ευρωπαϊκού συντονισμού.

Σε οικονομικό επίπεδο, η απώλεια φορολογικών εσόδων από τη διακίνηση μη δηλωμένων ή παραποιημένων αγαθών, η στρέβλωση του ανταγωνισμού και η αποθάρρυνση της νομιμότητας έχουν άμεσες επιπτώσεις στην ανάπτυξη και τη δημοσιονομική σταθερότητα. Η διόγκωση της παραοικονομίας επηρεάζει αρνητικά τη θεσμική σταθερότητα και ενισχύει φαινόμενα άνισης μεταχείρισης και διαφθοράς.

Εν κατακλείδι, η μελέτη ανέδειξε την ανάγκη για μια συνδυαστική στρατηγική πρόληψης και καταστολής του λαθρεμπορίου, με έμφαση στη διασύνδεση λογιστικών, νομικών, τεχνολογικών και διοικητικών εργαλείων. Η ενίσχυση της εγκληματολογικής λογιστικής, η επένδυση σε καινοτόμες τεχνολογίες, η θεσμική απλοποίηση και η διασφάλιση διαλειτουργικότητας μεταξύ των ελεγκτικών μηχανισμών αποτελούν αναγκαίες

προϋποθέσεις για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου. Η διατύπωση στοχευμένων πολιτικών, βασισμένων σε διεθνώς αναγνωρισμένες πρακτικές και προσαρμοσμένων στο ελληνικό θεσμικό και κοινωνικό πλαίσιο, καθίσταται όχι μόνο επιθυμητή, αλλά επιτακτική.

Η ουσιαστική αντιμετώπιση του λαθρεμπορίου απαιτεί όχι μόνο νομικές και τεχνολογικές παρεμβάσεις αλλά και μια βαθιά αναλυτική προσέγγιση των υπαρχουσών δομών και εργαλείων, ώστε να εντοπιστούν οι αδυναμίες τους και να σχεδιαστούν στοχευμένες πολιτικές βελτίωσης. Η αποτελεσματική πολιτική κατά του λαθρεμπορίου απαιτεί εστίαση στα διαρθρωτικά προβλήματα των ελέγχων και απλουστευμένο νομοθετικό πλαίσιο. Σε θεσμικό επίπεδο, κρίνεται αναγκαία η αναδιάρθρωση του ρυθμιστικού πλαισίου μέσω απλοποίησης των υφιστάμενων διατάξεων, άρσης των αλληλοεπικαλύψεων αρμοδιοτήτων και ενίσχυσης της διαλειτουργικότητας μεταξύ των εμπλεκόμενων αρχών. Η ενοποίηση των ελεγκτικών μηχανισμών ή, εναλλακτικά, η δημιουργία ενιαίας ψηφιακής πλατφόρμας ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ της ΑΑΔΕ, του ΣΔΟΕ, των τελωνείων και των διωκτικών αρχών θα συνέβαλε ουσιαστικά στον περιορισμό των θεσμικών κενών και στην ταχύτερη αξιολόγηση ύποπτων συναλλαγών.

Σε επιχειρησιακό επίπεδο, κρίνεται κρίσιμη η ενίσχυση των τελωνειακών και ελεγκτικών υπηρεσιών με ανθρώπινο δυναμικό υψηλής κατάρτισης, εξειδικευμένο τόσο σε τεχνικές εγκληματολογικής λογιστικής όσο και στη χρήση προηγμένων τεχνολογικών εργαλείων. Παράλληλα, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην προμήθεια και αξιοποίηση έξυπνων συστημάτων παρακολούθησης φορτίων, γεωγραφικών πληροφοριακών υποδομών και τεχνητής νοημοσύνης για την έγκαιρη ανίχνευση προτύπων παράνομης δραστηριότητας.

Η ενίσχυση του θεσμικού ρόλου της εγκληματολογικής λογιστικής προτείνεται να συνδυαστεί με την εισαγωγή της σε κρίσιμους ελεγκτικούς φορείς του δημοσίου, μέσω θεσμοθετημένων διαδικασιών διασταύρωσης τραπεζικών και εμπορικών δεδομένων. Η τυποποίηση μεθοδολογιών ελέγχου και η έκδοση εσωτερικών πρωτοκόλλων αντιμετώπισης υποθέσεων λαθρεμπορίου μπορούν να συμβάλουν στην ενίσχυση της λογοδοσίας και της διαφάνειας.

Σε διεθνές επίπεδο, η ενεργός συμμετοχή της χώρας σε διακρατικούς μηχανισμούς όπως η OLAF, το πρόγραμμα HERACLITUS και το EU Anti-Fraud Network, αποτελεί προϋπόθεση για την αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών και την ενίσχυση της καταπολέμησης διασυνοριακών εγκληματικών δικτύων. Η υιοθέτηση βέλτιστων πρακτικών

από άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ, σε συνδυασμό με την ενίσχυση των δυνατοτήτων εντοπισμού μέσω κοινών τελωνειακών ελέγχων, μπορεί να ενδυναμώσει την αποτρεπτική ικανότητα των εγχώριων μηχανισμών.

Επιπλέον, η χάραξη στοχευμένων πολιτικών πρόληψης, με βάση ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα κινδύνου (risk-based policies), σε συνδυασμό με συστηματική εκπαίδευση και επιμόρφωση των εμπλεκόμενων στελεχών, μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία ενός πιο αποτελεσματικού και ανθεκτικού πλαισίου αντιμετώπισης του λαθρεμπορίου. Η πρόληψη πρέπει να αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο των στρατηγικών καταπολέμησης του λαθρεμπορίου, και όχι συμπληρωματική δράση.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

1. Adejumo, A.P. and Ogburie, C. (2025) 'Blockchain for fraud prevention: transforming accounting and finance', in *Proceedings of the International Conference on Next-Generation Innovations and Sustainability 2025*, Vol. 2 (Economic Sciences), pp. 1-18.
2. Ali, A.M., Abed, T.M. and Roudi, F., 2024. Forensic Accounting and Fraud Detection: Emerging Trends and Techniques. *Journal of Ecohumanism*.
3. Anghel, G. and Poenaru, C.E., 2023. Forensic Accounting, a Tool for Detecting and Preventing Economic Fraud. *Valahian Journal of Economic Studies*, 14(2), pp.87–98.
4. Bhasin, M.L. (2016) 'Contribution of forensic accounting to corporate governance: an exploratory study of an Asian country', *International Business Management*, 10 (4), pp. 479-492.
5. Bierstaker, J.L., Brody, R.G. and Pacini, C. (2006). Accountants' perceptions regarding fraud detection and prevention methods. *Managerial Auditing Journal*, 21(5), pp.520–535.
6. Crain, M.A., Hopwood, W.S., Gendler, R.S., Young, G.R. and Pacini, C., 2019. *Essentials of Forensic Accounting*. Hoboken: John Wiley & Sons.
7. Digabriele, J. A. (2008). An Empirical Investigation of the Relevant Skills of Forensic Accountants. *Journal of Education for Business*, 83, 331-338.
8. European Anti-Fraud Office (OLAF) (2023) *The OLAF Report 2022: Twenty-third annual report of the European Anti-Fraud Office*. Brussels: European Commission. [European Commission](#).
9. European Commission (2021) *Hercule III Programme – 2020 implementation*. Commission Staff Working Document SWD(2021) 257 final. Brussels, 20 September. [European Anti-Fraud Office](#).
10. European Public Prosecutor's Office (2024). *Consolidated Annual Activity Report 2023*. Luxembourg: EPPO.
11. Europol (2023), *Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA)*, The Hague: European Union Agency for Law Enforcement Cooperation.
12. Europol, 2023. *Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA)*. The Hague: Europol. Available at: <https://www.europol.europa.eu>.
13. Europol. (2023). *Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA)*. Publications Office of the European Union.
14. FATF. (2020). *Money Laundering and the Illegal Wildlife Trade*. Paris: Financial Action Task Force.
15. Felix, A.E., 2022. Evidence collecting processes and fraud examination: the role of an expert forensic accountant. *Asian Basic and Applied Research Journal*, 4(1), pp.394–420.
16. Haun, D., Gaither, J. and Sompayrac, J., 2018. The Role of Forensic Accounting in U.S. Counterterrorism Efforts. *Coastal Business Journal*, 17(1), Article 2. Available at: <https://digitalcommons.coastal.edu/cbj/vol17/iss1/2>.
17. Hilal, M., Gadsden, S.A. and Yawney, R., 2022. Financial fraud: a review of anomaly detection techniques and recent advances. *Expert Systems with Applications*, 193, 116429.

18. Huber, W.D. and DiGabriele, J.A. (2009) ‘Implications of regulatory prescriptions and audit standards on the evolution of forensic accounting in the audit process’, *Journal of Applied Accounting Research*, 10 (2), pp. 109-121.
19. INTERPOL (2022), *Illicit Goods and Global Crime*. Available at: <https://www.interpol.int/>.
20. Levi, M. and Soudijn, M. (2021), *Understanding Serious and Organised Crime: A Criminological Perspective*, *Trends in Organized Crime*, 24(2), pp. 103–120.
21. Modugu, K.P. & Anyaduba, J.O. (2013). Forensic Accounting and Financial Fraud in Nigeria: An Empirical Approach. *International Journal of Business and Social Science*, 4(7), pp.281–289.
22. OECD (2022), *Illicit Trade: Trends in Trade in Counterfeit and Pirated Goods*, Paris: OECD Publishing.
23. OECD. (2019). Trade in Counterfeit and Pirated Goods: Mapping the Economic Impact. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/gov/risk/trade-in-counterfeit-and-pirated-goods-mapping-the-economic-impact-g2g9f533-en.htm>.
24. Okafor, M.C., Odogu, L.I. and Zibaghafa, S., n.d. Forensic Accounting as a Tool for Detecting Fraud and Corrupt Practices in Nigerian Public Sector. *AKSU Journal of Management Sciences*, 2(1), pp.31–39.
25. Omar, N. and Abu Bakar, K.M. (2012) ‘Fraud prevention mechanisms of Malaysian Government-Linked Companies: an assessment of existence and effectiveness’, *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 8 (1), pp. 15-30.
26. Osaloni, B. and Igbekoyi, O., 2023. Forensic Accounting and Fraud Detection: The Accountants’ Perspective. *ResearchGate*.
27. Sharma, A. and Panigrahi, P.K., 2012. A Review of Financial Accounting Fraud Detection based on Data Mining Techniques. *International Journal of Computer Applications*, 39(1), pp.37–47.
28. Singleton, T. and Singleton, A. (2010), *Fraud Auditing and Forensic Accounting*. 4th ed. Hoboken: Wiley.
29. UNODC (2020), *Transnational Organized Crime Threat Assessment*, United Nations Office on Drugs and Crime. Available at: <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis>.
30. Wallamkumar Dkhar, Benjamin.F. Lyngdoh and Kumar, P. (2025). Forensic Accounting: A Strategy for Preventing and Detecting Financial Fraud in The Digital Era. *International Journal of Accounting and Economics Studies*, 12(2), pp.282–291.
31. Wells, J.T. (2017), *Corporate Fraud Handbook: Prevention and Detection*. 5th ed. Hoboken: Wiley.
32. World Customs Organization (2024) *Illicit Trade Report 2023*. Brussels: WCO. [wcoomd.org](https://www.wcoomd.org).
33. ΑΑΔΕ (2023), *Στατιστικά Δελτία Τελωνείων και Δράσεις Ελέγχου Λαθρεμπορίου*. Διαθέσιμο στο: <https://www.aade.gr>.
34. Αδάμου Ο. (2018), *Λαθρεμπορία*, 2^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
35. Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. (2022). *Απολογιστική Έκθεση 2022*. Αθήνα.
36. Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. (2023). *Έκθεση Απολογισμού ΑΑΔΕ 2023*. Αθήνα.

37. Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. (2024). *Έκθεση Απολογισμού ΑΑΔΕ 2024*. Αθήνα.
38. Βιδάλη, Σ., Γασπαρινάτου, Μ., & Σταμούλη, Ε. (2020). Όψεις του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα: Η περίπτωση της παράνομης διακίνησης προϊόντων καπνού. *Εγκληματολογία*, 10.
39. ΙΟΒΕ (2020), *Η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Διαστάσεις και επιπτώσεις*. Αθήνα: Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών.
40. ΙΟΒΕ. (2020). *Η ελληνική οικονομία – 1ο τρίμηνο 2020*. Αθήνα: Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών.
41. Καλλίρης, Κ. (2022), *Οργανωμένο Έγκλημα και Διαφθορά: ένα παιχνίδι ισορροπίας*, Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλα, Αθήνα.
42. ΚΕΦΙΜ (2021), *Η έκταση και η επίδραση του λαθρεμπορίου καπνικών στην ελληνική οικονομία*. Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών – Μάρκος Δραγούμης.
43. Λιαργκόβας, Π. (2025). *Φορολογία καπνού και εναλλακτικών προϊόντων καπνού*. Αθήνα: Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών (ΚΕΦΙΜ).
44. *Νόμος 2960/2001: Εθνικός Τελωνειακός Κώδικας*. ΦΕΚ Α' 265/22-11-2001. Athens: Εθνικό Τυπογραφείο.
45. ΣΔΟΕ (2022), *Ετήσια Έκθεση Δράσεων για την Καταπολέμηση του Λαθρεμπορίου*. Διαθέσιμο στο: <https://www.sdoe.gr>.
46. Τσιάρας, Κ. (2019), *Το φαινόμενο της παραοικονομίας και της φοροαποφυγής στην Ελλάδα*, Ποινικά Χρονικά, 69(3), σσ. 225–240.